

Zapalenia

1 Wstęp

Definicja: zapalenie (inflammatio) to złożona reakcja układu krwionośnego i mezenchymalnego na bodźce uszkadzające.

Wykładniki morfologiczne procesu zapalnego /5/:

1. Zaczerwienienie (RUBOR)
2. Obrzmienie (TUMOR)
3. Bolesność (DOLOR)
4. Wzrost temperatury (COLOR)
5. Upośledzenie funkcji (FUNCTIO LAESA)

Mechanizm powstawania wykładników stanu zapalnego:

1. Przekrwienie, krwinkotoki → zaczerwienienie
2. Obrzęk, naciek zapalny → obrzmienie
3. Przekrwienie, nasilenie procesów metabolicznych → ocieplenie
4. ↑ ciśnienia w przestrzeni międzykomórkowej, ↓ pH, gromadzenie się substancji chemicznych → bolesność

Jesli bodziec uszkadzający jest bardzo silny, to szybko powoduje martwicę. Jesli jest słaby, to powoduje tylko zaburzenie w krążeniu: zaczerwienienie lub wykwit na skórze i bł. śluzowych.

1.1 Mianownictwo

Nazwę procesu zapalnego tworzymy dodając do nazwy narządu przyrostek -itis (np. dermatitis).

Wyjątki:

1. PNEUMONIA - zapalenie płuc
2. ANGINA - zapalenie tk. limfatycznej gardła
3. TUBERCULOSIS - gruźlica
4. PANARITIUM - zastrzał

Przedrostki:

1. POLY- - gdy zapalenie występuje w kilku odcinkach danego narządu.
2. MONO- - gdy tylko jeden z kilku analogicznych narządów jest objęty zapaleniem.
3. PERI- - zapalenie wokół narządu lub w jego torebce.
4. PARA- - zapalenie w otoczeniu narządu.

1.2 Przyczyny zapaleń

1. Czynniki endogenne - powstają w przebiegu procesów patologicznych /8/:

1. autointoksykacja (np. żółtaczka mechaniczna)
2. metabolity wadliwych przemian (np. zawał)
3. podłoże hormonalne (np. fizjologiczna comiesięczna martwica endometrium + ostre zapalenie podścieliska z niedoboru progesteronu)
4. reakcje autoimmunologiczne
5. mocznica
6. enzymy uwalniane z trzustki
7. kompleksy antygen-przeciwciało-dopełniacz (tzw. kompleksy średnie)
8. nowotwory

2. Czynniki egzogenne /5/:

1. mechaniczne - urazy
2. chemiczne - kwasy, ługi
3. termiczne
4. toksyczne
5. biologiczne: wirusy, bakterie, grzyby, pasożyty

1.3 Fazy procesu zapalnego

1. Uszkodzenie pierwotne - komórek lub tkanek
2. Zaburzenie w krążeniu
3. Wzrost przepuszczalności ścian naczyń
4. Pojawienie się wysięku
5. Wyrównawczy proces rozplemowy komórek mezenchymalnych i naczyń krwionośnych:
  1. powstanie ziarniny
  2. przemiana tk. łącznej luźnej w zbitą
  3. zanik naczyń krwionośnych
  4. powstanie blizny

2 Przebieg procesu zapalnego

1. Zaburzenia w krążeniu (trwa ok. 4 godz.)
  1. Adrenalina powoduje skurcz naczyń (bładość po 2-3 min), później rozkurcz (→ zaczerwienienie i ocieplenie)
  2. Skurcz drobnych żył powoduje:
    1. przekrwienie bierne
    2. zwolnienie przepływu krwi
    3. wzrost ciśnienia hydrostatycznego → obrzęki
    4. układanie się erytrocytów w rulony → zakrzepy przyścienne

Mediatory naczynioruchowe:

1. histamina - uwalniana przez komórki tuczne i bazofile
  2. serotonina - uwalniana z płytek krwi
- 1,2 - powodują rozszerzenie naczyń.
2. Zwiększona przepuszczalność naczyń (trwa do 24 godziny)
    1. Wzrost przepuszczalności śródbłonna (spowodowany niedotlenieniem i działaniem mediatorów).
    2. Leukocyty płynące środkiem naczynia przywierają do śródbłonna.
    3. Wychodzenie z naczyń:
      1. neutrocytów i monocytów
      2. osocza (→ obrzęk) → powstawanie wysięku (EXSUDATUM)
      3. ciał odpornościowych (lizyny, precypityny, aglutyniny)

Mediatory:

1. Z osocza:
    1. kininy - przedłużają działanie histaminy i serotoniny
    2. anafilatoksyny - powodują uwalnianie histaminy z komórek tucznych
  2. Z elementów morfotycznych:
    1. prostaglandyny - wpływają głównie na naczynia włosowate, działają chemotaktycznie na neutrocyty, uczulają tkanki na inne mediatory
  3. Inne:
    1. dopełniacz
    2. enzymy (proteazy, hydrolazy, hialuronidaza)
  4. Powstaje naciek zapalny - limfocyty i plazmocyty wypełniają przestrzeń międzykomórkową.
3. Po osłabieniu czynnika zapalnego - makrofagi oczyszczają ognisko zapalne, rozpoczyna się proliferacja naczyń włosowatych, fibroblastów i miofibroblastów - powstaje ziarnina wypełniająca ubytek komórkowy, z niej powstaje blizna (bogata we włókna kolagenowe). Przy niewielkim zniszczeniu tkanka powraca do stanu wyjściowego.

3 Szerzenie się procesu zapalnego

Mechanizmy:

1. Poprzez naczynia krwionośne - poprzez krew i zakażone zakrzepy, np.:
  1. wieloogniskowe ropne zap. wątroby powstające w następstwie ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego za pośrednictwem żł. krezkowych i ż. wrotnej
  2. ropne zapalenie ucha środkowego prowadzące do zapalenia opon
2. Poprzez naczynia limfatyczne i z ww. chłonnych.
3. Poprzez przewody naturalne - drogi moczowe, żółciowe i trzustkowe, oskrzela, przewody gruczołowe - zwykle są to zakażenia wstępujące spowodowane zastojem zawartości tych przewodów np. moczu.
4. Poprzez kontakt bezpośredni - np. przejście ropnia wątroby przez przeponę do jamy opłucnej.

Intensywność szerzenia się procesu zapalnego zależy od:

1. PATOGENNOŚCI antygeny - zdolność do wywoływania procesu zapalnego.
2. ZJADLIWOŚCI antygeny - stopień patogenności.
3. Miejsce wtargnięcia (organotropizm - antygeny wykazują powinowactwo do poszczególnych narządów).
4. Zdolności patogenu do produkcji egzo- i endotoksyn:
  1. egzotoksyn - białka, mają właściwości antygenowe, głównie produkowane przez bakterie G+
  2. endotoksyny - głównie produkowane przez bakterie G-
5. Zdolności do produkcji enzymów przez bakterie (kolagenazy, koagulaza, hialuronidaza, fibrynolizyna).

4 Następstwa zapaleń

1. Powrót do normy (REGENERATIO) - przy nieznacznym uszkodzeniu (np. oparzenie 1 stopnia, odra, niezbyt dróg oddechowych)
2. Rozwój ziarniny, powstanie blizny (REPARATIO)
3. Przejście zapalenia ostrego w zapalenie przewlekłe (np. ostry → przewlekły gościec stawowy).

5 Mechanizmy obronne organizmu

1. Nieswoiste /9/:
  1. nabłonek błon śluzowych i skóry
  2. kwas mlekowy pochwy
  3. kwasy tłuszczowe gruczołów łojowych
  4. kwas solny
  5. mocz o kwaśnym odczynie
  6. fizjologiczna flora bakteryjna
  7. niezakłócony odpływ wydzielin
  8. zdolność ustroju do fagocytozy - PODSTAWOWY mechanizm obronny
  9. aparat rzęskowy
2. Swoiste = zdolność ustroju do odpowiedzi immunologicznej /6/:
  1. konstytucja ustroju
  2. dyspozycja = gotowość do zachorowania
  3. wiek
  4. zaburzenia przemiany
  5. zamiany patologiczne w szpiku (spowodowane przez nowotwory, leczenie immunosupresyjne, cytostatyczne)
  6. odpowiedź ukł. immunologicznego

6 Komórki biorące udział w zapaleniu

1. NEUTROCYTY = MIKROFAGI

- stanowią pierwszą linię obrony
- występują w fazie ostrej zapalenia
- główna rola: fagocytoza (mogą fagocytować TYLKO 1 raz)
- mogą fagocytować tylko martwe tkanki i bakterie
- wytwarzają:
  1. enzymy proteolityczne - rozpuszczają martwicę skrzepową
  2. enzymy histolityczne (uwalniane po rozpadzie) - powodują oddzielenie tk. martwiczej
  3. lizozym
  4. peroksydazę
- występują w zapaleniach ropnych
- we krwi przebywają do 6 godz. po czym są wydalane z kałem

2. MAKROFAGI

- stanowią drugą linię obrony
- makrofagi osiadłe w tkance łącznej to histocyty
- występują w zapaleniach ostrych (w fazie końcowej) i przewlekłych
- funkcja:
  1. fagocytoza
  2. prezentacja antygeny (po jego uprzedniej fagocytozie i fragmentacji)
  3. po fagocytozie nie rozpadają się jak neutrocyty
- wydzielają:
  1. hialuronidazę
  2. lizozym
  3. kolagenazę
  4. elastazę
- łącząc się ze sobą tworzą KOMÓRKI OLBRZYMIĘ
- przyciągając fibroblasty indukują regenerację tkanek

3. EOZYNOFILE

- rola: fagocytoza kompleksów immunologicznych i neutralizacja histaminy
- wzrost liczby w :
  1. chorobach pasożytniczych
  2. chorobach odzwierzęcych
  3. nowotworach złośliwych

4. BAZOFILE

- bazofile tkankowe to KOMÓRKI TUCZNE
- zawierają: heparynę, histaminę i serotoninę
- powodują:
  1. wzrost przepuszczalności naczyń
  2. skurcz mięśniówki

5. LIMFOCYTY

- występują w późnym okresie zapalenia ostrego i w zapaleniach przewlekłych
- podział:
  1. B → plazmocyty → uwolnienie przeciwciał
  2. T → odpowiedź komórkowa

6. ERYTROCYTY

- przechodzą przez ścianę naczyń w zapaleniach krwotocznych (przy dużej toksyczności czynnika zapalnego)

7. FIBROBLASTY, MIOFIBROBLASTY

- biorą udział w końcowej fazie zapalenia ostrego i w zapaleniu przewlekłym
- rola: synteza kolagenu i tworzenie blizn

Chemotaksja - czynniki incjujące:

1. bakterie
2. składowe dopełniacza
3. produkty komórek

Przebieg fagocytozy:

1. Otoczenie antygeny przez cytoplazmę fagocytu → powstaje wakuola fagocytarna = FAGOSOM.
2. Orznięczenie lizosomów do fagosomu → powstaje FAGOLIZOSOM.

Zaburzenia fagocytozy:

1. zespół leniwych granulocytów - zmniejszona ruchliwość granulocytów
2. cukrzyca, zespół Wiskotta i Aldricha, nowotwory - upośledzenie chemotaksji
3. zespół Chediaka i Higashiego - nie powstają fagolizosomy (przyczyna: zbyt duże lizosomy nie mogą się łączyć z fagosomami)
4. przewlekła/postępująca ziarniniakowatość septyczna - granulocyty nie niszczą sfagocytowanych bakterii

7 Zjawiska ogólnoustrojowe w przebiegu procesu zapalnego

1. gorączka - powstaje pod wpływem pirogenów:
  1. endogenne - wytwarzane w przebiegu procesu zapalnego
  2. egzogenne - wytwarzane przez bakterie
2. leukocytoza (wzrost liczby granulocytów do 15-20 tys/mm³), przesunięcie obrazu leukocytów w lewo (przewaga form młodych).
Źródła nowych leukocytów:
  1. granulocyty dojrzałe z puli zapasowej naczyń
  2. granulocyty niedojrzałe z puli zapasowej szpiku
  3. wzmożona proliferacja neutrocytów
3. tachykardia - polepsza napływ leukocytów do ogniska zapalnego
4. przyspieszenie OB - spowodowana wzmożoną zdolnością erytrocytów do aglutynacji, ↑ [globulin], ↓ [albumin]
5. **POSOCZNICA (SEPSIS)** - gdy bakterie znajdujące się we krwi namnażają się i zajmują narządy mięszone
6. **ROPNICA** - przemieszczenie się bakterii ropnych z miejsca zapalnego
7. **TOKSEMIA** - gdy toksyny bakteryjne przedostają się do krwi (np. błonica, tężec)
8. **BAKTERIEMIA** - okresowe przejście bakterii do krwi, ale się w niej **NIE NAMNAŻAJĄ**

8 Klasyfikacja zapaleń

Kryteria:

1. Czas trwania:
  1. do 2 tyg - ostre
  2. do 6 tyg - podostre
  3. > 2 lat - przewlekłe
2. Rodzaj zmiany dominującej w ognisku zapalnym: USZKODZENIE, WYSIĘKANIE lub ROZPLEM.
3. Czynniki etiologiczne.

8.1 Podział ze względu na charakter przebiegu

8.1.1 ZAPALENIA OSTRE

Cechy:

- występuje wysięk surowiczy
- gromadzenie się:
  1. neutrofilii - w fazie początkowej
  2. innych leukocytów
- w ostrej fazie biorą udział neutrofile w zakażeniach bakteryjnych i wirusowych, eozynofile - w reakcjach alergicznych
- wykładnik: gromadzenie się NEUTROFILII

8.1.2 ZAPALENIA PRZEWLEKŁE

Cechy:

- obecne są nacieki zapalne składające się z:
  1. limfocytów
  2. kom. plazmatycznych
- wykładnik: gromadzenie się LIMFOCYTÓW, PLAZMOCYTÓW, makrofagów i fibroblastów
- następuje rozplem naczyń włosowatych i fibroblastów, fibroblasty występują głównie na obwodzie ogniska zapalnego - ograniczają je od tkanek
- zwykle prowadzi do uszkodzenia narządu (poprzez tworzenie blizny)

8.2 Podział ze względu na zmianę dominującą

1. Uszkodzające
2. Wysiękowe
3. Rozplemowe

8.2.1 Zapalenia uszkodzające

Cechy:

- w narządach mięszzowych (gł. wątroba, serce)
- przewaga zmian uszkodzających: przyćmienie mięszzowe, zwyrodnienie wodniczkowe, stłuszczenie, martwica

Przyczyny:

1. toksyny bakteryjne (błonica)
2. wirusy (ch. Heinego-Medina, wirusowe zapalenie wątroby)
3. substancje chemiczne

8.2.2 Zapalenia wysiękowe

Cechy:

- nienaznaczne uszkodzenie powoduje wysięk surowiczy
- większe uszkodzenie powodują wysięk zawierający włóknik, neutrofile i eryocyty

Podział (w zależności od charakteru wysięku) /6/:

1. Surowicze
2. Włóknikowy
3. Ropne
4. Krwotoczne
5. Nieżytowe
6. Zgorzelinowe

Zapalenia wysiękowe surowicze Cechy:

- gromadzenie się wysięku surowiczego

Lokalizacja:

1. błony surowicze
2. błony śluzowe
3. pęcherzyki płucne
4. przestrzeń podpajęczynówkowa
5. w skórze - powstaje PEŁCHERZ

Zejście:

1. resorpcja
2. pobudzenie tk. łącznej do rozplemu → zrosty (dlatego po operacji np. po usunięciu wyrostka robaczkowego należy jak najszybciej uruchomić pacjenta, żeby nie powstały zrosty)

Zapalenia wysiękowe włóknikowe Cechy:

- powstają przy masywnych uszkodzeniach naczyń i wydostaniu się włóknika
- włóknik gromadzi się na powierzchni:
  1. błon surowiczych
  2. pęcherzyków płucnych
  3. błon śluzowych
  4. błon maziowych
  5. tkanek

Podział:

1. Postać POWIERZCHNIOWA - na powierzchni błon śluzowych, np. PŁATOWE ZAPALENIE PŁUC.
2. Postać GŁĘBOKA:
  1. Zapalenie RZEKOMOBŁONIASTE - uszkodzenie błony śluzowej → powstaje NADŻERKA, np. w błonicy.
  2. Zapalenie ZESTRUPIAJĄCE - głębokie uszkodzenie (błony śluzowej i podśluzowej) → martwa błona śluzowa zostaje pokryta strupem → oddzielenie tkanki martwiczej i strupa → powstaje WRZÓD, np. w dur brzuszny.

Zapalenie **SUCHE** - gdy wysięk składa się z samego włóknika.

Gdy włóknik odkłada się pomiędzy trącymi o siebie blaszkami surowiczymi → powstają SZMERY (np. tarcie opłucnej, tarcie osierdziowe).

Zejsście na błonach surowiczych:

1. rozpuszczenie włóknika przez granulocyty
2. organizacja i tworzenie plam mlecznych lub zrostów, rodzaje zrostów /3/:
  1. powrózkowate
  2. płaszczynowate
  3. zarośnięcie całej jamy surowiczej

Zapalenia wysiękowe ropne Cechy:

- gromadzenie się ROPY
- skład ropy: neutrofile, bakterie, składniki osocza
- zwykle wywołane przez gronkowce lub paciorkowce

Podział:

1. Powierzchniowe:
  1. w błonach śluzowych → **ROPOTOK** - często w górnych drogach oddechowych, moczowych.
Przykład: zapalenie cewki moczowej wywołane dwoinką rzeżączki.
  2. **ROPNIAK** - w jamach surowiczych lub w przestrzeniach zamkniętych.
2. Głębokie:
  1. **ROPIEŃ** - ograniczone zbiorowisko ropy w jamie powstałej z rozpadu tkanek pod wpływem enzymów proteolitycznych.
Fazy powstania ropnia:
    1. NACIECZENIE ROPNE - wysięk zapalny
    2. ROPIEŃ NIEDOJRZAŁY - granulocyty obumierają, uwalniają proteazy → uszkodzenie tkanek → uwolnienie mediatorów pogłębiających odczyn zapalny
    3. ROPIEŃ DOJRZAŁY
  2. **ROPOWICA** - rozległe zbiorowisko ropy w luźnej tkance łącznej (skóra, tk. łączna międzymięśniowa, pęcherzyk żółciowy, śródpiersie, macica). Może prowadzić do zapalenia żył i naczyń chłonnych → ROPNICY.

ZASTRZAŁ - ropne zapalenie na powierzchni dłoniowej palca.

ZANOKCICA - ropne zapalenie wału paznokciowego.

CZYRAK - ropne zapalenie torebki włosa.

KARBUNKUŁ - liczne czyraki występujące obok siebie.

JĘCZMIEŃ - czyrak torebki rzesy.

Zapalenia wysiękowe krwotoczne **Patomechanizm:** na skutek działania czynnika zapalnego następuje przerwanie ciągłości naczyń.

Wysięk zapalny zawiera erytrocyty.

Ten typ zapalenie występuje w:

1. posocznicy meningokokowej (zesp. Waterhouse'a i Friderichsena)
2. zakażeniu riketsjami

Zapalenia wysiękowe nieżytowe **Definicja:** jest to surowicze zapalenie błon śluzowych.

Podział: ostre lub przewlekłe.

W przypadku zapalenia przewlekłego błona śluzowa może być ścieńczała i wygładzona lub pogrubiała z fałdami.

Zapalenie wysiękowe zgorzelinowe **Patomechanizm:** zapalenie to powstaje gdy do tkanki dostają się bakterie gnilne.

Podział zgorzeli:

1. Zgorzel biała - gdy tkanka była niedokrwiona.
2. Zgorzel czarna - gdy tkanka była przekrwiona.
3. Zgorzel gazowa - gdy bakterie gnilne są zdolne do wytwarzania gazów.

8.2.3 Zapalenia wytwórcze = rozplemowe

Zapalenia tego typu dominują w zapaleniach przewlekłych.

Podział:

1. Ostre - np. ostre kłębuszkowe zapalenie nerek - następuje rozplem komórek mezangium i komórek warstwy ściennej torebki (→ powstają z nich komórki półksiężycowate).
2. Przewlekłe:
  1. z rozplemem tkanki nabłonkowej - np. kłykciny kończyste, polipowate zapalenie śluzówki żołądka, brodawczak
  2. z rozplemem tkanki łącznej - np. marskość wątroby

Zapalenia rozplemowe ziarniniakowe **Podział:**

1. z tworzeniem ZIARNINY NIESWOISTEJ - jest to ziarnina identyczna z ziarniną gojącej się rany, nie można na jej podstawie ustalić rozpoznania.
2. z tworzeniem ZIARNINY SWOISTEJ = ZIARNINIAKA - jest to ziarnina SWOISTA (można na podstawie jego budowy określić przyczynę zapalenia).

Przebieg:

1. Faza początkowa:
  - zapalenie wysiękowe ostre z obecnością neutrofilii i makrofagów
2. Faza późna:
  - ↑ liczby makrofagów, które przyjmują różny wygląd:
    1. w tk. tłuszczowej - komórki piankowate
    2. komórki około ciała obcego - wielojądrowe = komórki olbrzymie

Przykłady:

1. gruźlica
2. kiła
3. sarkoidoza
4. bruceloza

9 GRUŹLICA (TUBERCULOSIS)

Czynnik zapalenia: prątek gruźlicy. Odmiany:

1. ludzki
2. bydłęcy
3. ptaków
4. gryzoni
5. zwierząt zmiennościplnych

Tylko 1,2,3 są groźne dla ludzi.

Źródło zakażenia: chory człowiek, mleko od chorej krowy.

Drogi zakażenia:

1. kropelkowa - od chorego człowieka
2. mleko krowie
3. uszkodzona skóra - dotyczy np. anatomopatologów
4. przez łożysko - bardzo rzadkie
5. tzw. infekcja endogenna - ponowne wystąpienie objawów w wyniku uczynnienia i rozpadu starych zmian gruźliczych (gruźliczaków)

Charakterystyka morfologiczna zależy od:

1. drogi zakażenia
2. oporności
3. odporności
4. nadwrażliwości

Szerzenie się procesu zapalnego:

1. ciągłość - np. z górnego do dolnego segmentu płuca.
2. drogi naturalne - np. połączenie płwociny - typowe dla zakażenia endogenego.
3. drogi naczyń limfatycznych - typowe dla zakażenia pierwotnego.
4. drogi naczyń krwionośnych → prosówka (uogólniony proces gruźliczy).
5. implantacja w jamach surowicznych - np. gruźlicze zapalenie otrzewnej w gruźlicy jajowodu.

Postacie gruźlicy:

1. pierwotna
2. narządowa
3. prosówka (postać uogólniona)

Suchoty galopujące - ostra gruźlica występująca przy obniżonej odporności. Przebieg:

1. okres nawału
2. zapalenie galaretowate - wysiek w pęcherzykach zawierający dużo białka
3. okres stłuszczenia komórek wysiekowych
4. okres zwątrobienia - pojawia się włóknik w wysięku
5. serowaciejące zapalenie płuc - następuje uszkodzenie mięszu płuc

9.1 Gruźlica pierwotna

Występuje u osób, które nigdy nie miały kontaktu z gruźlicą.

Proces zapalny obejmuje najczęściej:

1. dolną część segmentu górnego
2. górną część segmentu dolnego

gdyż części te są najlepiej upowietrzone.

Przebieg:

1. Faza I - OSTRZA, NIESWOISTA - prątek usadawia się w tkankach → powstaje **OGNISKO PIERWOTNE** (zapalenie wysiękowe, neutrocyty, makrofagi (zawierają w cytoplazmie sfagocytowane prątki - tzw. komórki wysiękowe)).

Możliwe zejście:

1. całkowite cofnięcie się zmian
2. bliznowacenie
3. rozpad komórek wysiękowych → powstanie martwicy SEROWATEJ (skrzepowej) - od tego momentu zmiany mają charakter nieodwracalny - powstaje GRUZEŁEK GRUŹLICZY.

Ognisko pierwotne może uszkodzić naczynia krwionośne → prątki przechodzą do krwioobiegu → gruźlica prosowata, posocznica gruźlicza.

2. Faza II - prątki przedostają się naczyniami limfatycznymi do węzłów chłonnych, powstaje odczyn zapalny w naczyniach i węzłach.

PIERWOTNY ZESPÓŁ GRUŻLICZY - ognisko pierwotne + zmienione zapalnie węzły i naczynia limfatyczne.

1. Zespół gruźliczy pierwotny **TYPOWY** - budowa:

1. ognisko pierwotne → wysięk surowiczy, makrofagi, neutrofile
2. naczynia i narządy limfatyczne

2. Zespół gruźliczy pierwotny **NIETYPOWY** - cechy:

- występuje na błonach śluzowych
- prątek przechodzi przez błony śluzowe, wywołuje niewielkie zmiany
- proces zapalny obejmuje ww. chłonne i naczynia limfatyczne
- **BRAK** jest ogniska pierwotnego
- może wystąpić wysyp prątków do jamy otrzewnej

SUCHOTY KREZKOWE (TABES MESENTERIALIS = TABES MESARRHAICA) - obrzmiałe, ulegające serowaceni węzły krezkowe występujące przy zakażeniu drogą pokarmową, przy obecności zespołu gruźliczego nietypowego.

ZOŁZY (SCROPHULOSIS) - zmienione węzły chłonne podżuchwowe przy umiejscowieniu się ogniska pierwotnego w jamie ustnej.

Zejście ogniska serowacenia:

1. jama pogruźlicza
2. szerzenie się drogą oskrzelową
3. uszkodzenie naczyń i dostanie się prątków do krążenia → prosówka
4. masywny wysięk do krwi → posocznica (przy osłabionej odporności ustroju)

9.2 Gruźlica narządowa

Występuje u osób, które miały kontakt z prątkiem (po gruźlicy pierwotnej lub szczepieniu).

9.2.1 Gruźlica płuc

Postacie:

1. początek zmian - w szczycie płuca
2. gruźlica włóknista - zejście gruzelków/guzków układających się wokół gronek
3. zapalenie zrazikowe wysiękowe z serowaceniem
4. zapalenie płatowe wysiękowe z serowaceniem

9.2.2 Gruźlica krtani

Droga zarazenia: poprzez implantację.

Powstaje owrzodzenie sugerujące proces nowotworowy → zmiany gruźlicze powodują rozplem nabłonka → przy **ŹLE** pobranym wycinku można rozpoznać błędnie raka krtani.

9.2.3 Gruźlica jelit

Obejmuje zwykle końcowy odcinek jelita cienkiego, należy różnicować między ch. Crohna, dudem brzuszny (pałeczki powodują owrzodzenie **WZDŁUŻ** osi jelita cienkiego) a gruźlicą (owrzodzenie powstaje **W POPRZEK**).

9.2.4 Gruźlica nerek

W rdzeniu powstaje martwica → powstaje nerka **KITOWATA**.

9.2.5 Gruźlica dróg moczowo-płciowych

9.2.6 Gruźlica kości

W kręgowym powstaje tzw. **ROPIEŃ OPADOWY**. Jest to martwica serowata ze zniszczonych kręgów spływająca między mięśnie miednicy.

9.3 Gruźlica prosówkowa

Następuje rozsiew prątków za pośrednictwem krwi do narządów mięsnych.

1. zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (u podstawy mózgu) - jedyny przypadek gdy można stosować kortykosteroidy (które powodują namnażanie prątków): powstają gruzelki wzdłuż naczyń mózgowych → ogniskowe rozmiękanie mózgu, wysięk włóknikowy → rozplem tk. łącznej → blokada odpływu płynu mózgowo-rdzeniowego do komory IV → powstaje WODOGŁOWIE WEWNĘTRZNE
2. płuca - w obrazie rtg obserwujemy tzw. zamieć śnieżną, powstają liczne guzki prosowate zbudowane z gruzelków - widoczne makroskopowo i wyczuwalne dotykiem

9.4 GRUZEŁEK GRUŻLICZY

Powstaje przy ponownym zakażeniu u osób które stykały się z prątkiem gruźlicy.

Budowa gruzelka:

1. martwica serowata - centralnie
2. kom. nabłonkowe
3. kom. olbrzymie Langerhansa
4. limfocyty - na obwodzie
5. tk. łączna

Zejście gruzelka:

1. zbliznowacenie
2. serowacenie i szerzenie procesu zapalnego
3. jama pogruźlicza
4. wapnienie
5. otorbienie mas serowatych tkanką łączną → gruźliczak - może być źródłem zakażenia wtórnego (endogennego)

10 KIŁA (LUES)

Czynnik etiologiczny: krętek bładny.

Źródło zakażenia:

1. kiła nabyta - od chorego człowieka
2. kiła wrodzona - przez łożysko

10.1 Kiła nabyta

Podział:

1. I rzędowa - pierwotna, trwa do 2 miesięcy
2. II rzędowa - trwa ok. 5 lat
3. III rzędowa - narządowa

10.1.1 Kiła I rzędowa

Okres inkubacji: 3-4 tygodni.

Objawy kliniczne:

OBJAW PIERWOTNY - w miejscu wtargnięcia powstaje STWARDNIENIE PIERWOTNE: płaskie owrzodzenie średnicy do 2 cm, twarde, o wyniosłych brzegach, po wygojeniu pozostaje powstaje twarda blizna.

Lokalizacja:

1. prącie
2. wargi sromowe
3. pochwa
4. szyjka macicy
5. język
6. palce
7. jama ustna

W miejscu wtargnięcia powstaje nacieczenie składające się z:

1. komórki limfocytopodobne
2. plazmocyty
3. rozplem śródbłonka
4. formowanie się nowych naczyń
5. rozplem fibroblastów, tworzenie się włókien retikuliny → twardnienie
6. powiększenie węzłów chłonnych pachwinowych - są one nieruchome, niezrośnięte, niebolesne
7. pojawia się odporność immunologiczna

10.1.2 Kiła II rzędowa

Pojawia się po 2-6 miesiącach.

Wykładnikiem jest przedostanie się krętków do układu krążenia. Kiła II rzędowa trwa do momentu zniszczenia ostatniego krętka. Charakterystyczne jest cyklicznie narastanie liczby przeciań i stopniowe obniżanie się liczby krętków.

Objawy kliniczne (są wyrazem reakcji antygeny z przeciwciałami):

1. osutka plamista/grudkowata na skórze i błonach śluzowych - zejście:
  1. białe plamki pozbawione barwnika
  2. plackowate wyłysienie
2. rozrosty naskórka, skóry w okolicy sromu/odbytu - KŁYKCINY PŁASKIE
3. powiększenie węzłów chłonnych karkowych, łokciowych

Obraz histologiczny:

- nacieki z limfocytów i kom. plazmatycznych

10.1.3 Kiła III rzędowa

Pojawia się po kilku latach (5-20). Występuje na skutek obecności przeciwciał.

Objawy kliniczne:

1. kilaki i nacieczenia kilakowe (część wstępująca aorty)
2. rozległe zapalenia śródmiąższowe z włóknieniem

KILAK (GUMMA)

- typowy dla kiły nabytej
- średnica: 2-3 cm

KILAK PROSOWATY

- typowy dla kiły wrodzonej
- średnica: 1-2 mm

Budowa morfologiczna kilaka:

1. Strefa CENTRALNA - naczynie → naciek okołonaczyniowy → rozplem śródbłonka → zamknięcie naczynia → powstaje martwica serowata.
2. Strefa POŚREDNIA - ZIARNINA:
  1. komórki nabłonkowe
  2. ziarnina swoista
  3. limfocyty, plazmocyty
  4. komórki olbrzymie

Tworzą one ziarninę wokół martwicy serowatej.
3. Strefa ZEWNĘTRZNA - tk. łączna włóknista z naciekami.

Cechą charakterystyczną kilaków jest **BRAK** zaniku włókien sprężystych → narząd nie traci kształtu.

Lokalizacja kilaków:

1. wątroba
2. sutek

3. kości (nos, podniebienie)
4. język
5. jądra
6. CUN

Zejście kilaka:

1. blizny zniekształcające
2. w układzie nerwowym:
  1. PORAŻENIE POSTĘPUJĄCE - zniszczenie zwojów w płatach czołowo-ciemieniowych.
  2. WIĄD RDZENIA - zwyrodnienie osłonek mieliniowych sznurów i korzonków tylnych.
3. kilaki w aorcie wstępującej → tętniak
4. kilaki wątroby - marskość
5. kilaki płuca - marskość, zespół białego płuca

10.2 KIŁA WRODZONA

Patomechanizm: dziecko zaraża się krętkami lub przeciwciałami od matki.

Podział:

1. Zakażenie wyłącznie krętkami: **KIŁA WCZESNA PŁODOWA** - gdy matka ma kiłę I rzędową lub początek II rzędowej.
Następstwa: obumarcie płodu.
2. Zakażenie przeciwciałami i krętkami:
  - rozwijają się cechy kiły II i III rzędowej
  - we krwi płodu znajdują się krętki i przeciwciała
  - cechą charakterystyczną są zmiany szkieletu dziecka

Podział:

1. KIŁA PŁODOWA

- gdy więcej jest krętków niż przeciwciał
- jest to postać kiły wrodzonej ujawniająca się w okresie płodowym
- powstają nacieczenia kilakowate narządów wewnętrznych:
  1. wątroba - marskość kiłowa (tzw. wątroba krzemionkowa)
  2. płuca - zapalenie białe
  3. grasica - ropnie
  4. kości - rozwija się w nich ziarnina kiłowa
  5. skóra - pęcherzyca kiłowa

2. KIŁA WRODZONA OSESKÓW

- gdy jest więcej przeciwciał niż krętków
- ujawnia się po 1 miesiącu życia, trwa do 2 roku życia
- objawy:
  1. przewlekły nieżyt nosa
  2. nos siodełkowaty
  3. osutka kiłowa
  4. rozpadliny na wargach
  5. rzekome porażenie postępujące kończyn

3. Zakażenie wyłącznie przeciwciałami: **KIŁA WRODZONA PÓŹNA**

- gdy u matki występują **WYŁĄCZNIE** przeciwciała (kiła III rzędowa)
- ujawnia się 8-16 rokiem życia
- objawy:
  1. kilaki w kościach (głównie golenie)
  2. kilakowate zapalenie okostnej
  3. zęby cienkie jak beleczki, zapalenie śródmiażdżowe rogówki → ślepotą, zapalenie ucha wewnętrznego → głuchota = **trójca Hutchinsona**

11 TWARDZIEL

Czynnik etiologiczny: Klebsiella rhinoscleromatis.

Droga zakażenia: oddechowa.

Lokalizacja zmian:

1. błony śluzowa nosa, krtani i jamy ustnej

Obraz kliniczny:

1. powstają guzy i owrzodzenia składające się z:
  1. limfocyty
  2. kom. plazmatyczne
  3. ciała szkliste Russela
  4. komórki piankowe Mikulicza (zawierają liczne pałeczki twardzieli)

12 TRĄD (LEPRA)

Czynnik etiologiczny: prątek trądu.

Okres inkubacja: 10-20 lat.

Źródło zakażenia: wydzielina z owrzodzeń trądowych.

Obraz kliniczny: zmiany skórne i w nerwach obwodowych → zaburzenia troficzne i brak czucia.

Postacie:

1. LEPRA TUBERCULOIDES - duża liczba ziarniniaków zbudowanych z kom. nabłonkowych i limfocytów, mało prątków, długi przebieg
2. LEPRA LEPROMATOSA - zmiany guzowate w skórze, liczne prątki

13 SARKOIDOZA (SARCOIDOSIS)

Czynnik etiologiczny: nieznan.

Diagnostyka: dodatni odczyn próby KVEIMA.

Budowa ziarniny:

1. komórki nabłonkowe
2. **brak mas serowatych**
3. komórki olbrzymie ze złożami wapnia (ciała Schaumanna)

Lokalizacja:

1. węzły chłonne
2. płuca
3. kości (= ch. JUNGLINGA)
4. ślinianki
5. zesp. HERFORDTA - gruzelki w śliniankach, oku i porażenie n. twarzowego
6. wątroba

Przebieg: przewlekły i postępujący.

Zejście w płucach:

1. włóknienie miąższu
2. zespół płucno-sercowy
3. przewlekła niewydolność prawokomorowa

Zejście gruzelka: włóknienie, szklwienie.

14 BRUCELOZA (BRUCELLOSIS)

Czynnik etiologiczny: pałeczka maltańska, pałeczka ronienia zakaźnego.

Droga zakażenia: mleko i mięso.

Lokalizacja ziarniniaków:

1. śledziona
2. wątroba
3. węzły chłonne
4. szpik
5. jelito cienkie
6. wsierdzie
7. zastawka dwudzielna i aorty

15 TULAREMIA

Czynnik etiologiczny: FRANCISCELLA TULARENSIS.

Droga zakażenia:

1. poprzez skórę, spojówki, błony śluzowe
2. przewód pokarmowy (z mięsem)
3. poprzez drogi oddechowe

Inkubacja: do 21 dni.

Objawy kliniczne:

1. powstają zmiany skórne - ropiejące grudki
2. gorączka
3. obrzmienie ww. chłonnych i śledziony

Obraz histopatologiczny:

1. martwica
2. ropień
3. ziarniniaki gruźliczopodobne

16 ZAPALENIA PŁUC

Podział:

1. Ostre
2. Przewlekłe
1. Śródpecherzykowe = TYPOWE - wysięk w pęcherzykach
  1. Płatowe
  2. Płacikowe
2. Śródmiąższowe = NIETYPOWE - zmiany zapalne w przegrodach międzypęcherzykowych

16.1 Zapalenia płuc ostre

Czynniki etiologiczne:

1. bakterie:
  1. dwoinka zapalenia płuc (pneumokoki)
  2. Klebsiella pneumoniae
2. wirusy
3. grzyby
4. mykoplazmy
5. riketsje
6. pierwotniaki
7. czynniki alergiczne/fizyczne/chemiczne

Droga zakażenia: oddechowa.

16.1.1 Zapalenia płuc płatowe

Zapalenie pneumokokowe

Czynnik etiologiczny: Streptococcus pneumoniae

Obejmuje cały płat/jego część/kilka płatów (ew. także opłucną)

Przebieg:

I. Stadium NAWAŁU = PRZEKRWIENIA I OBRZĘKU

- trwa do 48h
- pojawia się gorączka
- bakterie namnażają się i wydzielają toksyny → uszkodzenie pneumocytów II → zapadnięcie pęcherzyków → przekrwienie i ↑ przepuszczalności nabłonka pęcherzyków płucnych
- przekrwienie przegród międzypęcherzykowych
- do światła pęcherzyków przedostają się: płyn surowiczy wysiękowy z erytrocytami i makrofagami

II. Stadium ZWĄTROBIENIA CZERWONEGO

- trwa do 2 dni
- pęcherzyki są wypełnione krwinkami czerwonymi
- z wysięku wytrąca się włóknik → płuco czerwone, o spoistości wątroby
- jeśli wysięk włóknikowy odkłada się na opłucnej = SUCHE ZAPALENIE OPŁUCNEJ

III. Stadium ZWĄTROBIENIA SZAREGO

- trwa kilka dni
- ↑ ilości włóknika, neutrocytów i makrofagów → ucisk na przegrody międzypęcherzykowe → przerwanie dopływu krwi → niedokrwienie → szara barwa płuca

IV. Stadium ROZEJŚCIA

- ↑ makrofagów → ↑ niszczenia bakterii
- ↓ temperatury
- następuje przywrócenie krążenia
- granulocyty niszczą bakterie
- rozpad granulocytów (poprzedzony stłuszczeniem granulocytów = ZWĄTROBIENIE ŻÓLTE) → uwolnienie enzymów litycznych → rozkład włóknika

W okresie rozejścia może dojść do:

1. dorzuty - ponowne zapalenie w innym płacie (tzw. zapalenie wędrujące)
2. dodatkowego zakażenia:
  1. bakteriami ropotwórczymi → ropień płuca
  2. bakteriami gnilnymi → zgorzel płuc

Zejsście niekorzystne:

1. ZMIĘSOWACENIE - włóknik ulega organizacji i prezrośnięciu tk. łączną
2. STWARDNIENIE - rozplem tk. łącznej w przegrodach
3. ostra niewydolność serca - we wczesnym okresie rozejścia prowadzi do śmierci

ZAPALENIE WYWOŁANE PRZEZ KLEBSIELLA PNEUMONIAE

- następuje niszczenie przegród międzypęcherzykowych i nabłonka dróg oddechowych - utrudnia to regenerację
- w wysięku pęcherzykowym znajduje się lepka wydzielina (mukopolisacharydy) (powierzchnia przekroju płuca klei się do noża)
- powikłania: posocznica, zap. wsierdzia

16.1.2 Zapalenie płuc płacikowe = ZRAZIKOWE

Cechą charakterystyczną jest niejednoczesność zmian - zwykle równoczesne: nawal i zwątrobiecie szare. Czasem małe ogniska zapalenia mogą się zlewać - **ZLEWAJĄCE ZAPALENIE ZRAZIKOWE**.

ZAPALENIE GRONKOWCOWE

- zwykle powikłanie już istniejącego zapalenia u osób o obniżonej odporności (gł. dzieci)
- u dzieci może mieć piorunujący przebieg
- postać: płacikowe ze zmianami w oskrzelach/oskrzelikach
- powstają ropnie
- zejście: cienkościenne jamy (obraz plastra miodu), powikłaniem których mogą być grzybice
- może dojść do zajęcia opłucnej (→ ropniak)

ZAPALENIA PACIORKOWCOWE

- towarzyszy najczęściej grypie (90%)
- jest to odoskrzelowe zap. krwotoczne
- zmiany w płucach: wielogniskowe, płacikowe
- zmiany w drogach oddechowych: przekrwienie, obrzęk, nacieki, aż do zap. wysiękowego włóknikowatego, którego zejściem są nadżerki

ZAPALENIE ZACHŁYSTOWE

Czynnikiem uszkodzającym jest HCl z soku żołądkowego. Następuje martwica i zapalenie fragmentów tk. płucnej, pojawiają się nacieki z komórek wielojądrowych.

Występuje najczęściej u chorych nieprzytomnych, o pełnym żołądku.

ZAPALENIE LIPIDOWE

Powstaje wskutek zachłyśnięcia parafiną (środek przeczyszczający), oleistymi kroplami do nosa, tranem lub mlekiem.

1. tłuszcze roślinne - nie działają drażniąco
2. tłuszcze mineralne - nie wywołują zapalenia
3. tłuszcze zwierzęce - są rozkładane przez lipazę płuc, wywołują zapalenie

W ognisku zapalenia gromadzą się makrofagi, które fagocytują tłuszcz → żółta barwa ogniska.

16.1.3 Zapalenia płuc śródmiąższowe (P. INTERSTITIALIS)

Brak zmian makroskopowych, zmiany widoczne jedynie w badaniu RTG (zaciemnienia siateczkowato-pasmowe i ↑ przejrzystość pól płucnych) lub w badaniu hist-pat. Postacie:

1. zapalenie okołopęcherzykowe - wysięk surowiczy gromadzi się w przegrodach międzypęcherzykowych - typowe w zakażeniu *Pneumocystis carini*
2. zapalenie okołoskrzelikowe - typowe w zakażeniach wirusowych

Powikłania: śródmiąższowe włóknienie płuc.

WIRUSOWE ZAPALENIE PŁUC

Drogi zakażenia:

1. krwiopochodna
2. oddechowa

Cechy wspólne:

- zmiany zlokalizowane są w tkance okołoskrzelowej/międzyplacikowej
- bogatobiałkowy wysięk w świetle pęcherzyków → błony szkliste
- następuje niszczenie wyściółki pęcherzyków
- zmiany w górnych drogach oddechowych - zap. włóknikowe głębokie typu nadżerkowego, bł. śluzowa obrzmiała, żywoczerwona
- nacieki makrofagów w przegrodach międzypęcherzykowych

ZAPALENIE GRYPOWE

Ostre, wysiękowe zapalenie w górnych drogach oddechowych.

Postać: odoskrzelowe, krwotoczne

Cechy:

- bł. szkliste w pęcherzykach i przewodach pęcherzykowych

- następstwem jest wtórne zapalenie bakteryjne → ropny wysięk w pęcherzykach, zniszczenie przegród międzypęcherzykowych

Powikłania: śmierć, zap. uszkodzające m. sercowego

ZAPALENIE ODROWE

Zwykle u ludzi z osłabionym układem odpornościowym - prowadzi wtedy do śmierci.

Postać: płacikowe, odoskrzelowe.

Mikroskopowo:

- liczne WIELOJĄDRZASTE komórki (= fuzja kom. nabłonkowych) wyścielają pęcherzyki płucne i przegrody międzypęcherzykowe, także w bł. śluzowej oskrzeli - komórki te zawierają wtręty wirusowe
- następuje zniszczenie nabłonka tchawicy i oskrzeli

ZAPALENIE RIKETSJOWE = GORĄCZKA Q

Jest to zap. śródmiąższowe, często powikłane zap. śród-pęcherzykowym.

ZAPALENIE MIKOPLAZMOWE

Etiologia: Mycoplasma pneumoniae

Jest to zap. śródmiąższowe, o przebiegu nietypowym, gł. łagodnym.

Zmiany występują gł. w płatach dolnych, jedno- lub obustronnie. Są to typowe cienie w RTG i nacieki z limfocytów w przegrodach.

ZAPALENIE WYWOŁANE PRZEZ CHLAMYDIE

Występuje w **chorobie papuziej**. Zakażenie następuje poprzez wdychanie pyłu z papuzich odchodów.

Jest to zap. śród-pęcherzykowe i śródmiąższowe. W naczyniach włosowatych przegród powstają zakrzepy.

ZAPALENIE PLAZMATYCZNOKOMÓRKOWE

- wywołane przez Pneumocystis carinii
- związane zwykle z zaburzeniem odporności (wcześniaki, AIDS, w przebiegu gruźlicy)
- zapalenie śródmiąższowe
- nacieki z plazmatocytów w przegrodach
- w pęcherzyku: pierwotniak, włóknik
- śmiertelność do 50%

ZAKAŻENIE BĄBLOWCEM

Bąbłowiec rozwija się w postaci dużego tworzywa torbielowatego. Jeśli jednokomorowy - ulega samoistnemu wygojeniu, wielokomorowy - może pęknąć (→ objawy anafilaktyczne).

16.2 Zapalenia płuc przewlekłe

Przebieg:

1. Okres NAWAŁU - przekrwienie i wysięk surowiczy
2. ZWYRODNNIENIE GALARETOWATE - makrofagi produkują białko, które ścina się i wygląda jak galareta
3. ZWĄTROBIENIE ŻÓŁTE = okres stłuszczenia
4. ZWĄTROBIENIE SZARE - wysięk zapalny + włóknik
5. Serowacenie, rozpad

Zapalenia przewlekłe prowadzą zwykle do:

1. włóknienie mięszu płuc
2. wydłużenie drogi dyfuzji
3. nadciśnienia płucnego (włóknienie wokół tętniczek)

Przyczyny:

1. samoistne - zespół Hammana i Richa
2. działanie leków (np. heksametonium)
3. zatrucia
4. odczyny alergiczne:
  1. płuco farmera
  2. płuco hodowli gołębi
  3. płuco uprawiających trzcinę cukrową
  4. płuco odkorowujących klony
5. napromieniowanie

GRZYBICE

Czynniki usposabiające:

1. AIDS
2. ziarnica złośliwa
3. chłoniaki
4. agranulocytoza
5. ↓ odporności (cytostatyki, immunosupresja)

Typy zmian:

1. GRZYBICA - grzyby rozmnażają się po wnikięciu do płuc, rozprzestrzeniają się
2. GRZYBNIAK - grzyby osadzają się w jamach, rozmnażają się, ale nie działają toksycznie
3. TOKSOMIKOZA - grzyby osadzają się w płucach, nie rozmnażają się, nie działają toksycznie

Grzybica KROPIDLAKOWA

Powstające zmiany:

1. zapalenie płatowe lub płacikowe z martwicą krwotoczną
2. martwica krwotoczna (kropidlak znajduje się w zakrzepie w naczyniach)
3. grzybniak - wypełnia jamy gruczołowe lub oskrzela
4. postać alergiczna - powstaje guzowaty naciek zapalny

KANDYDOZA

Etiologia: Candida albicans (bielnik)

Objawy: białe naloty w jamie ustnej, przewodzie pokarmowym, pochwie

Rozwojowi zakażenia sprzyja leczenie antybiotykami.

Powikłania:

1. przewlekłe zap. oskrzeli
2. rozszerzenie oskrzeli
3. gruźlica
4. rak

KRYPTOKOKOZA

- podobna do gruźlicy/sarkoidozy - powstaje ziarniniak z makrofagami zawierającymi komórki grzyba i z komórkami olbrzymimi
- może dawać przerzuty do mózgu

17 Zapalenia przewodu pokarmowego

17.1 Zapalenia refluksowe przełyku

Patomechanizm: zarzucanie kwasu solnego, enzymów trzustkowych lub innych substancji żrących z żołądka do przełyku, stosowanie leków przeciwnowotworowych (obniżających odporność). Także w przebiegu gruźlicy, kiły, ch. Crohna.

Zmiany zapalne - klasyfikacja:

1. 1 stopień - pobudzenie warstwy podstawnej nabłonka
2. 2 stopień - pobudzenie + naciek z granulocytów
3. 3 stopień - głównie naciek z granulocytów + fragmentacja nabłonka
4. 4 stopień - owrzodzenie

Powikłania:

- przełyk Baretta (przemiana (metaplazja) nabłonka paraepidermalnego w nabłonek błony śluzowej żołądka) - stanowi to ryzyko procesu nowotworowego

17.2 Zapalenia żołądka

Podstawą jest uszkodzenie bariery ochronnej składające się z:

1. śluz
2. ciągłość nabłonka powierzchniowego
3. prawidłowy przepływ śluzówkowy
4. prawidłowa funkcja pompy protonowej

Przyczyny:

1. czynniki chemiczne
2. immunologiczne
3. termiczne
4. czynniki zakaźne (np. *Helicobacter pylori* i inne)
5. czynniki hormonalne
6. substancje egzogenne
7. zmiany anatomiczne żołądka

8. niedokrwienie

9. stres

Podział:

1. Ostre:

1. Nadżerkowe
2. Krwotoczne

2. Przewlekłe:

1. METAPLAZJA żołądkowa w dwunastnicy → zapalenie dwunastnicy
2. zapalenie żołądka → metaplazja jelitowa w żołądku → dysplazja → wczesny rak żołądka → zaawansowany rak żołądka
3. przewlekłe zapalenie nadżerkowe → owrzodzenie

Helicobacter pylori

- przenoszona od chorego człowieka
- działanie:
  1. powoduje uwolnienie cytokin
  2. wywołuje reakcję immunologiczną
  3. modyfikuje sok żołądkowy

Przebieg zakażenia:

Prawidłowa bł. śluzowa → zakażenie *H. pylori* → ostre zapalenie żołądka → przewlekłe zapalenie żołądka.

Ocena procesu zapalnego - klasyfikacja Sydney:

1. Budowa histologiczna
2. Stopień nasilenia zmian:
  1. Niewielki naciek zapalny
  2. Średni
  3. Duży
3. Aktywność zapalenia:
  1. Miernego stopnia obecność granulocytów i nadżerek
  2. Średnia
  3. Duża
4. Metaplazja jelitowa - przesunięcie błony śluzowej jelit do żołądka:
  1. Pojedyncze gruczoły
  2. Stopień pośredni
  3. Całkowita zamiana
5. Zanik - ubytek prawidłowej struktury błony:
  1. Mały
  2. Średni
  3. Duży

17.3 Zapalenia jelit

Podział:

1. Ostre

2. Przewlekłe

17.3.1 Ostre zapalenia jelita cienkiego

Czynniki etiologiczne:

1. wirusy
2. Salmonella spp.
3. E. coli
4. gronkowiec złocisty
5. Yersinia pseudotuberculosis
6. cholera
7. grzybice

Dur brzuszny (Salmonella typhi) Droga zakażenia: pokarmowa.

Patomechanizm:

1. Pałeczki dostają się do podnabłonkowych przestrzeni międzykomórkowych.
2. Osiedlają się w tk. limfatycznej głównie w jelicie krętym, węzłach chłonnych krezki, w wątrobie i śledzionie (→ powiększenie, które grozi pęknięciem → zapalenie otrzewnej), szpiku (→ leukopenia).
3. Namnażanie → są fagocytowane przez makrofagi → rozprzestrzenienie po organizmie.
4. Z żółcią są wydalone do jelita → zajęcie kępek Peyera → martwica, obrzmienie.

Zmiany w jelicie:

1. Obrzmienie kępek Peyera i grudek samotnych = OBRZMIENIE RDZENIASTE.

Mikroskopowo:

- rozplem tkanki limfatycznej
- obecne są makrofagi zawierające pałeczki (kom. Rindfleischa) i erytrocyty
- brak granulocytów (spowodowany nacieczeniem szpiku)

Objawy:

- bradykardia
- gorączka (40°C)
- dreszcze

1,2 - odurzenie durowe.

2. Okres zestrupienia:

- część środkowa obrzmiących grudek obumiera
- rozwija się zapalenie włóknikowe sięgające zmian martwiczych (węzły chłonne, śledziona, wątroba)

3. Okres owrzodzenia: oddzielenie się tkanki łącznej ze strupem → powstaje owrzodzenie w osi DŁUGIEJ jelita
4. Okres oczyszczenia: ziarnina nieswoista wypełnia ubytek.

Równocześnie powstaje martwica woskowa (Zenker) w m. prostym brzucha.

Zejsście:

1. punkcikowate przebarwienia, odbudowa bł. śluzowej - są to zmiany korzystne
2. krwotok
3. perforacja → kałowe/durowe zapalenie otrzewnej
4. wapnienie węzłów chłonnych

Dur rzekomy (S. paratyphi)

Cechuje się słabszym nasileniem objawów.

Czerwonka bakteryjna Czynniki etiologiczne: pałeczka Shigelli.

Droga zakażenia: pokarmowa.

Pałeczki osadzają się w tkankach i wywołują zmiany wsteczne.

Objawy:

1. biegunka - krew, śluz, ropa
2. wysięk włóknikowaty
3. owrzodzenia

Mikroskopowo:

1. nacieczenie w postaci granulocytów i plazmocytoz

Zejście:

1. ziarninowanie
2. bliznowacenie

Toksyny uwalniane przez bakterie mogą powodować:

1. zapalenie stawów
2. zaburzenia wodno-elektrolitowe (biegunki, odwodnienie)
3. płacikowe zapalenie płuc

Czerwonka pełzakowa Czynniki etiologiczne: pełzak czerwoni.

Droga zakażenia: pokarmowa.

Pełzak rozwija się w błonie śluzowej w jelicie grubym, powstają owrzodzenia i tunele łączące je.

Objawy:

1. biegunka

Powikłania:

1. krwotoczne zapalenie jelita grubego
2. wtórne ogniska martwicy w wątrobie
3. ropnie płuc

17.3.2 Przewlekłe zapalenie jelita cienkiego

Związane są z zaburzeniami wchłaniania jelitowego:

1. białek
2. tłuszczów
3. węglowodanów
4. witamin

Złe wchłanianie może być również spowodowane:

1. patologią żołądka
2. patologią trzustki
3. patologią wątroby, dróg żółciowych
4. nieprawidłową czynnością błony śluzowej jelita cienkiego

Choroba trzewna (Celiakia) Patomechanizm:

1. uszkodzenie ściany jelita cienkiego pod wpływem glutenu ziaren zbóż (gliadyna) działającego toksycznie i immunizująco

Objawy (wynikają ze złego wchłaniania):

1. ↓ masy ciała
2. niedokrwistość
3. zapalenia języka
4. zmiany skórne
5. biegunka (gliniaste, cuchnące stolce)
6. wzdęcie, bóle brzucha

Obraz histopatologiczny:

1. Zanik kosmków jelita (głównie w jelicie czczym) - normalnie kosmki stanowią 4/5 grubości ściany jelita. Jest to wykładnia działania toksycznego glutenu.
2. Nacieki zapalne (limfocyty, plazmocyty) w blaszce właściwej bł. śluzowej - wykładnia działania immunizacyjnego.
3. Pogłębienie krypt.
4. Zanik mikrokosmków.
5. Obecność przeciwciał przeciw endomyzjum (substancji znajdującej się na powierzchni bł. śluzowej).

Choroba Whipple'a Czynniki etiologiczne: nieznaną bakterie.

Cecha charakterystyczna: makrofagi zawierające PAS-dodatni materiał glikoproteinowy pojawiające się w:

1. błonie śluzowej jelita cienkiego (korzuszkowaty naciek) - na wierzchołku kosmków gromadzą się makrofagi, naczynia limfatyczne w kosmkach są powiększone
2. węzłach chłonnych
3. śledzionie
4. sercu
5. wątrobie
6. CUN
7. nerkach
8. płucach
9. mięśniach szkieletowych

Zespół Leśniowskiego-Crohna (Ileitis terminalis) Jest to przewlekłe zapalenie pierwotnie rozwijające się w błonie podśluzowej, stopniowo rozszerza się na całą ścianę. Powstają owrzodzenia, ziarniniaki. Zmiany występują odcinkowo, rozdzielone odcinkami niezmiennymi.

Wykładniki:

1. odcinkowość występowania zmian
2. zmiany ziarniniakowe
3. zwężenie światła jelit

Występowanie:

1. cały przewód pokarmowy
2. najczęściej: końcowy odcinek jelita krętego

Etiologia: nieznaną czynnik zakaźny (podłoże immunologiczne lub wirus).

Patomechanizm:

1. zaburzenie czynności ukł. odpornościowego - na skutek zaburzenia czynności limfocyty T i makrofagi nie są zdolne do niszczenia bakterii
2. zapalenie ziarniniakowe (ziarnina gruźlicopodobna)
3. zmiany zapalen są ograniczone do otaczające tkanki i występują odcinkowo

Morfologia:

1. nacieki zapalne obejmują **całą** ścianę (bł. śluzowa, podśluzowa, mięśniowa, surowicza i okoliczne węzły chłonne)
2. zmiany w błonie śluzowej:
  1. owrzodzenie
  2. włóknienie
  3. ziarniniaki gruźlicopodobne (bez martwicy)

Powikłania:

1. szczelinowate pęknięcia w ścianie jelita
2. biegunki
3. niedrożność
4. przetoki okołodbytnicze - jeden z głównych objawów
5. ropnie w jamie otrzewnowej
6. rozwój raka

Wrzodzące zapalenie jelita grubego (Collitis ulcerosa) Jest to zapalenie o nawracającym, ostrym lub przewlekłym przebiegu, które cechują rozległe zmiany zapalne wrzodzące śluzówki. Proces zapalny rozprzestrzenia się od prostnicy i zajmuje TYLKO jelito grube.

Etiologia:

1. podłoże immunogenne i psychogenne
2. zaburzenia odporności którego wykładnikami są:
  1. reakcja krzyżowa między antygenem bakteryjnym (E. coli) a mukopolisacharydami, która prowadzi do uszkodzenia ściany jelita, prawdopodobnie przez limfotoksyny wytwarzane przez limfocyty

2. zaburzenie odpowiedzi komórkowej
3. uczulenie na mleko/gluten
4. obecne kompleksy immunologiczne powodujące zmiany w obrębie całego organizmu

Obraz morfologiczny:

1. zmiany zaczynają się w odbytnicy
2. przewlekłe zapalenie w obrębie bł. śluzowej
3. naciek z komórek jednojądrzastych, plazmocytów i makrofagów, złoży kompleksów immunologicznych
4. w surowicy przeciwciała przeciw lipopolisacharydowi nabłonka jelita grubego
5. powstają ropnie krypt (gł. błony śluzowej) - krypty wypełniają się płynem surowicznym, który podminowuje bł. śluzową → odtluszczenie jej fragmentów → wrzód (tylko do błony podśluzowej - nie dosięga błony mięśniowej)
6. powstają pseudopolipy
7. powstaje ziarnina → zanik gruczołów

Postacie:

1. Łagodna
2. Przewlekła z zaostrzeniami
3. Ostra (piorunująca) - powstaje **MEGACOLON TOXICUM**

Powikłania:

1. poszerzenie światła jelita grubego (MEGACOLON TOXICUM) - porażenie toksyczne bł. mięśniowej
2. ropnie kryptowe
3. wyjątkowo przetoki

Zejście:

1. polipy zapalne
2. włóknienie ściany
3. dysplazja gruczołów
4. zagrożenie rakiem

Objawy kliniczne:

1. biegunka z krwią i śluzem
2. ↓ masy ciała
3. gorączka
4. objawy ogólne z zajęciem stawów, wątroby, guzkowe zapalenie tętnic

17.4 Zarażenie bąblowcem

Cykl rozwojowy: spożycie jaj → w dwunastnicy następuje uwolnienie onkosfer → onkosfery przedostają się do krwi, chłonki → do narządów (gł. płuca i wątroba).

Postacie:

1. jednojądrowa - 1 pęcherz z torebkami lęgowymi
2. wielojądrowa - wiele pęcherzy

17.5 Włośnica

Droga zarażenia: zjedzenie mięsa zawierającego larwy inwazyjne.

Cykl rozwojowy:

1. uwolnione w jelicie larwy wnikają do kosmków
2. po 72 godzinach uzyskują dojrzałość płciową
3. zapłodnienie
4. samce giną
5. samice wnikają do śluzówki jelita
6. po 5 dniach od światła przestrzenie chłonnych rodzą się młode larwy, z tamąd przedostają się do krążenia płucnego → krążenie duże
7. z krwi przedostają się do innych narządów
8. osiedlają się w m. poprzecznie prążkowanych (z wyjątkiem m. sercowego)
9. dookoła larwy powstaje łącznotkankowa torebka, która z czasem wapnieje

5. mętny mocz

Zespół NEFROTYCZNY - objawy:

1. ↑ ciśnienia (!)
2. niewielki białkomocz
3. niewielki krwimocz

Kłębuszek może być uszkodzony na skutek:

1. Pierwotnego zapalenia
2. Chorób ogólnoustrojowych:
  1. amyloidoza → zesp. nerczycowy
  2. cukrzyca
  3. choroby układowe:
    1. toczeń rumieniowaty - o przeżyciu decyduje obecność i rozmiar zmian w kłębuszkach
    2. zespół Goodpastur'a - powstają przeciwciała przeciw błonie podstawnej kłębuszków i pęcherzyków płucnych
    3. zespół Schoenleina-Hoenocha - rozplem komórek mezangialnych kłębuszka
    4. twardzina uogólniona - odkładanie się mas białkowych w błonie podstawnej
    5. zatrucie ciężowe
    6. zmiany popromienne, wrodzone - tzw. cienka błona filtracyjna
    7. zespół nerczycowy

Zmiana ogniskowa - obejmuje pojedyncze kłębuszki.

Zmiana rozlana - dotyczy wszystkich kłębuszków.

Zmiana segmentowa - obejmuje tylko niektóre pętle naczyniowe.

Zmiana rozległa - obejmuje wszystkie pętle w kłębuszku.

Makroskopowo:

1. Ostre zapalenie - nerka obrzmiała, kora przekrwiona, rysunek zamazany, łatwo oddziela się torebka
2. Podostre - nerki powiększone, blade
3. Przewlekłe - nerka mała, rysunek zatarty, miąższ pozaciągany

Diagnostyka - biopsja nerki:

1. elektronowa
2. histopatologiczna
3. fluorescencyjna

Biopsji nie wolno wykonać gdy:

1. pacjenta nie wyraża na nią zgody
2. gdy pacjent ma tylko 1 nerkę
3. skaza krwotoczna
4. ropnie okołonerkowe
5. w końcowym etapie niewydolności nerek

18.1 Zapalenia pierwotne nerek

Podział:

1. Na skutek działania IC
2. Na skutek powstania przeciwciał przeciw błonie podstawnej
3. Powstające pod wpływem cytokin

18.1.1 Zapalenia powstające na skutek działania IC

Małe kompleksy immunologiczne (IC) powstają, gdy jest nadmiar antygeny. Są one usuwane z organizmu. Duże kompleksy powstają gdy jest nadmiar przeciwciał - są usuwane przez układ siateczkowo-śródbłonkowy. Najgroźniejsze są kompleksy średnie - powstają gdy **ilość przeciwciał jest równa ilości antygeny**. Mogą one przyłączać dopełniacz, osiadać w kłębuszkach i inicjować reakcję immunologiczną. Ten rodzaj kompleksów wywołuje stan zapalny.

Antygeny biorące udział w kłębuszkowym zapaleniu nerek (inicjują powstanie IC, a dopiero te powodują chorobę) /5/:

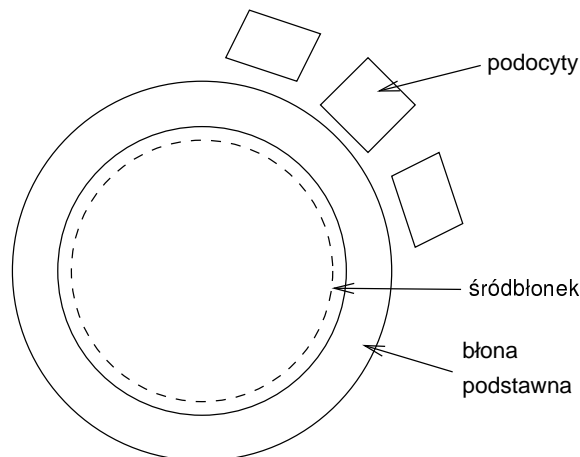
1. białko heterologiczne
2. paciorkowce - najczęściej b hemolizujące grupy A
3. wirusy (HCV, HBV)
4. DNA
5. nowotwory

W zależności od częstości kontaktu z antygenem wyróżniamy:

1. Chorobę POSUROWICZĄ OSTRĄ
2. Chorobę POSUROWICZĄ PRZEWLEKŁĄ

Choroba POSUROWICZA OSTRA

- antygen dostarczany jest jednorazowo (np. zakażenie paciorkowcem - powstają przeciwciała ASO)
- IC odkładają się pod nabłonkiem naczyń włosowatych kłębków
- klinicznie: OSTRE ŚRÓDWŁOŚNICZKOWE ZAPALENIE NEREK:

Rysunek 2: Ostre śródwłosniczkowe zapalenie nerek

1. IC odkładają się pod śródłonkiem
2. martwica włókninowa w obrębie błony podstawnej
3. napływ elementów morfotycznych
4. proliferacja śródłonka → zwężenie światła kanałika → skąpomocz, bezmocz
5. wydalanie IC z moczem → powrót do zdrowia

Choroba POSUROWICZA PRZEWLEKŁA Powstaje na skutek systematycznego dostarczanie niewielkich ilości antygeny.

Antygen może wywoływać 3 formy zapalenia:

1. Zapalenie KŁĘBUSZKOWE BŁONIASTE

- IC osadzają się między błoną podstawną i podocytami
- nie ma napływu granulocytów - bo proces zachodzi głęboko w obrębie błony
- błona podstawna sama likwiduje IC - wchłania je → ulega pogrubieniu
- klinicznie: zespół nerczycowy, uszkodzenie błony filtracyjnej, ale nie ma wyjścia włókniaka z naczyń (= nie ma proliferacji śródłonka, bo tylko włókniak może pobudzić proliferację śródłonka)

2. Zapalenie MEZANGIALNO-WŁOŚNICZKOWE

1. antygen zatrzymuje się pod śródłonkiem → komórki mezangium mnożą się → wciskają między komórki błony podstawnej i śródłonka (→ oddzielenie śródłonka od błony podstawnej) → kłębuszek ma wygląd zrazikowy

3. Zapalenie ROZPLEMOWE MEZANGIALNE

- IgA lub kompleksy IgM-IgG gromadzą się w mezangium → rozplem komórek mezangialnych
- objawy: krwinkomocz, białkomocz, zespół nerczycowy/nefrotyczny

18.1.2 Zapalenia powstające na skutek powstanie przeciwciał przeciw błonie podstawnej

Modelem doświadczalnym jest zapalenie typu **MASUGI**:

Zawiesina błony podstawnej nerki królika → podanie tej zawiesiny dootrzewnowo kaczce → kaczka wytwarza przeciwciała przeciw błonie podstawnej królika → surowica kaczki z przeciwciałami zostaje podana królikowi → przeciwciała łączą się z błoną podstawną → powstaje NOWY ANTYPGEN → królik produkuje przeciw niemu przeciwciała → reakcja zapalna ostra - fazy:

1. faza heterologiczna - w kłębuszkach gromadzą się granulocyty i makrofagi

2. faza AUTOLOGICZNA - ↑ ilości makrofagów, kom. śródłonka, naruszenie ciągłości błony podstawnej

→ uszkodzenie bł. podstawnej → przechodzi przez nią włókniak → w torebce Bowmana powoduje rozplem nabł. trzewnego i ściennego → powstają PÓŁKSIĘŻYCE → OSTRE, GWAŁTOWNIE POSTĘPUJĄCE ZAPALENIE NEREK Z TWORZENIEM PÓŁKSIĘŻYCÓW.

Przykłady:

1. Zespół Goodpasteur'a - powstają przeciwciała przeciw błonie podstawnej kłębuszka i kanalików nerkowych, złożą przeciwciał wzdłuż błon podstawnych, przeciwciała wiążą dopełniacz, mogą również reagować z błoną podstawną pęcherzyków płucnych.
2. Ostro postępujące zapalenie kłębuszków nerkowych.
3. Odrzucanie przeszczepionej nerki.

18.1.3 Zapalenia powstające na tle mechanizmów odpowiedzi komórowej

GLOMERULOPATIA MINIMALNA - na tle odpowiedzi komórkowej nefrotoksycznie działają limfocyty T → utrata ładunku ujemnego przez elementy komórki śródbłonka (w wyniku działania limfokin) → utrata białka → zespół nerczycowy.

W mikroskopie elektronowym podocyty tworzą wypustki, wypustki łączą się ze sobą - dlatego jest to ZAPALENIE SUBMIKROSKOPOWE.

18.2 Zapalenie śródmiąższowe nerki

Uszkodzenie obejmuje: nefron, naczynia, miąższ nerki.
Objawem klinicznym jest ↓ wydolności nerki.

Podział:

1. ROPNE (bakteryjne) = **odmiedniczkowe zapalenie nerek**
2. NIEROPNE (wirusy, toksyny, leki, IC) = **śródmiąższowe zapalenie nerek**
3. OSTRY MIAŻSZOWY BRODAWEK NERKOWYCH

18.2.1 Zapalenia nieropne

Podział:

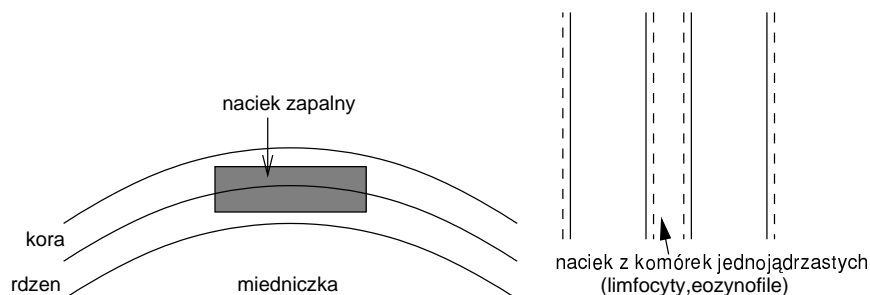
1. Ostre

Przyczyny:

1. płonica
2. streptokoki
3. pneumocysty
4. po oparzeniach
5. po chemodializie
6. leki przeciwbólowe zawierające fenacetynę
7. po ukąszeniu osy

Makroskopowo:

1. naciek zapalny na granicy kory/rdzenia i wzdłuż kanalików z limfocytów i plazmocytów, mogą występować eozynofile (rys. 3)

Rysunek 3: Ostre zapalenie nieropne - schemat).

2. obrzęk tkanki śródmiąższowej
3. kłębki niedokrwione
4. cewki i naczynia nieuszkodzone

Klinicznie:

1. ostra niewydolność nerek niezapalna na skutek uszkodzenia nabłonka cewek i wydostawania się przesącza do zrębu
2. zapalenie obejmuje obie nerki

3. bezmocz spowodowany uciskiem na naczynia doprowadzające
  4. nadciśnienie
2. Przewlekłe
- Makroskopowo:
1. nerki prawidłowe
- Mikroskopowo:
1. naciek zapalny na pograniczu kory i rdzenia
  2. naciek z komórek jednojądrzastych może otaczać naczynia i powodować ucisk cewek
- Powikłania:
1. martwica piramid zależna od uciśnięcia naczyń prostych = OSTRĄ MARTWICĄ BRODAWEK NERKOWYCH
- Klinicznie:
1. kwasica
  2. bezmocz
  3. nadciśnienie

18.2.2 Zapalenia ropne

Podział:

1. OSTRE

Przyczyny:

1. zakażenie (gł. E. coli, Pseudomonas) wstępujące za pośrednictwem moczu
2. zakażenie krwiopochodne z innych narządów

Bakterie opadają początkowo w świetle cewek zbiorczych i w zrębie istoty rdzennej → powstają ropnie w korze/piramidach.
Patomechanizm:

1. Wniknięcie bakterii przez brodawkę do cewki.
2. Neutrofile niszczą bakterie, rozpadają się i uwalniają związki uszkodzające nabłonek cewek dystalnych → upośledzenie zagęszczania moczu.
3. Bakterie wnikają do mięszu → powstają mikroropnie.
4. Proces zapalny postępuje ku górze, razem z nim przemieszczają się uszkodzenia cewek moczowych.

Zapalenie jest ogniskowe - bo tylko niektóre cewki objęte są procesem zapalnym.

Zejsście: włóknienie okołokłębuszkowe.

Mikroskopowo:

1. kora - liczne ropnie
2. miedniczka niezmienniona / zaczerwieniona

Makroskopowo:

1. mięsz w obrębie ropnia zniszczony
2. poza nim kłębuszek niezmienniony
3. granulocyty w zrębie i w kanalikach
4. zakrzepy w drobnych żyłach

Klinicznie:

1. wielomocz
2. bakteriomocz
3. leukocyturia
4. mikroropnie: ucisk cewek → skąpomocz i przechodzenie przesączu do śródmięszu

2. PRZEWLEKŁE

Makroskopowo:

1. nerka pozaciągana (mikrozawały), drobnoziarnista
2. zrosty z torebką

Mikroskopowo:

1. zmiany ogniskowe naczyń, cewek, kłębków
2. nacieki komórek jednojądrzastych
3. włóknienie
4. rozszerzenie cewek - powstają pola tarczycowe
5. włóknienie okołokłębkowe, szklwienie kłębków
6. bliznowacenie miedniczek
7. zanik układu naczyniowego
8. zmiany miażdżycowe
9. stwardnienie tt. doprowadzających → ciśnienia

Powikłania:

1. niewydolność dystalnego odcinka nefronu → kwasica, zaburzone wchłanianie H_2O , K^+ , Ca^{2+} (kwasica + utrata Ca^{2+} → osteoporoza)
2. mocznica
3. nadciśnienie
4. wielomocz

Objawy niewydolności nerek:

1. przewód pokarmowy - pierwszy reaguje na niewydolność nerek.
2. powtrudno gojące się ranu w górny odcinku przewodu pokarmowego, w mocznicy - w jelicie grubym, zmiany mogą imitować collitis ulcerosa
3. typowa jest hiperlipidemia i nadciśnienie (przerost lewej i prawej komory)
4. niewydalane endotoksyny powodują lizę kardiomiocytów
5. w naczyniach krwionosnych powstają zmiany miażdżycowe
6. zatrzymywanie wody → przewlekły obrzęk płuc
7. endotoksyny działają na pulmunocyty II → powstają bł. szkliste na opłucnej → SUCHE ZAPALENIE OPŁUCNEJ
8. upośledzenie syntezy erytropoetyny → anemia, wit. D_3 → krzywica, osteoporoza, osteomalacja, zahamowanie wzrostu
9. endotoksyny działają na:
  - CUN - cytotoksyczny obrzęk mózgu
  - OUN - demielinizacja

18.3 Gruźlica nerek

Powstaje gł. na skutek wysiewu krwiopochodnego.

Podział:

1. Gruźlica prosowata
2. Gruźlica wytwórcza guzkowa
3. Gruźlica wrzodziejąca
4. Nerka kitowata

18.3.1 Gruźlica prosowata nerek

- część uogólnionej gruźlicy prosowatej
- pod torebką i w korze - białe gruzełki

18.3.2 Gruźlica guzkowa

- powstają swoiste ziarninaki gruźlicze z tendencją do włóknienia i serowacenia

18.3.3 Gruźlica wrzodziejąca

- najczęstsza
- powstają ubytki w tkance nerkowej
- ubytki są pokryte masami serowatymi, włóknikiem

18.3.4 Nerka kitowata

- jest to szczególne zejście procesu gruźliczego
- zanik kory
- nerak mała
- w miejscu miąższu jest zagęszczenie mas serowatych

Zmiany serowate mogą się też rozwijać w:

1. miedniczkach
2. moczowodach
3. pęcherzu moczowym - gł. w ujściu moczowodów

19 Zapalenia entralnego układu nerwowego

Kryteria podziałowe:

1. Lokalizacja /3/
  1. Opon mózgowo-rdzeniowych
  2. Mózgu
  3. Rdzenia kręgowego
2. Czynniki zapalne /5/
  1. Bakterie
  2. Wirusy
  3. Grzyby
  4. Pasożyty
  5. Czynniki fizyczne
3. Mechanizm powstawania zmian /2/
  1. Zmiana przerzutowa
  2. Zmiana miejscowa
4. Przebieg /3/
  1. Ostry
  2. Podostry
  3. Przewlekły
5. Rodzaj zmian zapalnych

Ponieważ lokalizacja zapalenia zwykle wynika z czynnika etiologicznego, więc zapalenia CUN dzieli się wg. lokalizacji:

1. Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (MENINGITIS)
2. Zapalenie opon i przyległego mózgu (MENINGOENCEPHALITIS)
3. Zapalenie mózgowe ogniskowe
4. Rozległe zapalenie mózgu (ENCEPHALITIS)
  1. Zapalenie istoty białej
  2. Zapalenie istoty szarej
  3. Zapalenie istoty białej i szarej
5. Rozległe zapalenie rdzenia kręgowego (MYELITIS)
  1. Zapalenie istoty białej
  2. Zapalenie istoty szarej
  3. Zapalenie istoty białej i szarej

19.1 Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych

Najczęściej zajęta zostaje przestrzeń podpajęczynówkowa - czyli, że zapalenie obejmuje tylko opony miękkie (LEPTOMENINGITIS).

Podział:

1. Zapalenie limfocytowe
2. Zapalenie ropne
3. Zapalenie ziarniniakowe
4. Ziarniste zapalenie opon MR
5. Zapalenie kryptokokowe
6. Zapalenie kiłowe

19.1.1 Zapalenie limfocytowe (leptomeningitis lymphocytaria)

Czynnik etiologiczny /2/:

1. wirus
2. odczyn na zmiany zmiana w mózgowiu (np. guz)

Obraz:

- zmętnienie i pogrubienie opon miękkich - na skutek nacieku limfocytów i plazmocytów

19.1.2 Zapalenie ropne (leptomeningitis purulenta)

Czynnik etiologiczny /3/:

1. dwoinka zapalenia opon MR
2. dwoinka zapalenia płuc
3. paciorkowce

Droga zakażenia:

1. poprzez krew
2. przez ciągłość od innych ognisk zapalnych w obrębie mózgu

Obraz:

- zajęte są głównie przestrzenie podpajęczynówkowe sklepienia mózgu - w głębi rowków gromadzi się płyn ropny
- naczynia pajęczynówki silnie wypełnione krwią

19.1.3 Zapalenie gruźlicze (leptomeningitis tuberculosa)

Droga zakażenia: poprzez krew.

Lokalizacja typowa: zbiornik podstawy mózgu.

Wygląd:

- zielonożółte masy
- czasami widoczne makroskopowo gruzełki
- w przestrzeni podpajęczynówkowej - płyn wysiękowy z włóknikiem, który ulega serowaceniowi

19.1.4 Ziarniste zapalenie opon

Rozwija się w zewnętrznej przestrzeni płynowej, wnika do komory IV (zapalenie ziarniste wyściółki (ependymitis granularis)) poprzez otwory boczne i pośrodkowe. Powstają ubytki w wyściółce komorowej i rozplem gleju podwyściółkowego.

Powikłania: zamknięcie otworów komory 4 → wodogłowie wewnętrzne.

19.1.5 Powikłania zapaleń opon mózgowo-rdzeniowych

1. utrudnienie przepływu płynu MR (najpierw z powodu wysięku, potem z powodu blizn zamykających przestrzenie płynowe)
2. zajęcie powierzchniowych warstw mózgu

19.2 Zapalenia opon miękkich i mózgu

Proces zapaleny szerzy się z przestrzeni podpajęczynówkowej do powierzchniowych warstw mózgu przestrzeniami okołonaczyniowymi.

19.3 Zapalenia mózgu ogniskowe

Droga zakażenia - najczęściej przez krew.

Wygląd:

- ograniczone ognisko w istocie białej lub szarej
- rodzaj i nasilenie reakcji zależy od czynnika zakaźnego i odporności organizmu

19.3.1 ROPIEŃ MÓZGU (ABSCESSUS CEREBRI)

Droga zakażenia:

- poprzez krew
- przez ciągłość

Przebieg:

1. martwica rozplywna tkanki nerwowej
2. martwicę otaczają neutrofile → powstaje ropień
3. proliferacja gleju i fibroblastów → powstaje torebka ropnia
4. formujący się ropień powoduje ↑ ciśnienia śródczaszkowego

19.3.2 ZIARNINAIKI MÓZGU

Przykłady:

1. GRUŻLICZAK - martwica serowata otoczona ziarniną
2. KILAK
3. ziarniniaki GRZYBICZE, PIERWOTNIAKOWE
4. ziarniniaki w przebiegu sarkoidozy, toksoplazmoza

19.4 Rozległe zapalenia mózgu/rdzenia kręgowego

Cechy charakterystyczne:

1. uszkodzenie i martwica komórek nerwowych
2. proliferacja gleju
3. nacieki okołonaczyniowe z plazmocytozami i limfocytami
4. ciała wtrętowe w komórkach nerwowych
5. demielinizacja istoty białej
6. odczynowe limfocytowe zapalenie opon

Podział:

1. Zażęcie istoty szarej mózgu (POLIOENCEPHALITIS)
2. Zażęcie istoty szarej rdzenia kręgowego (POLIOMYELITIS)
3. Zażęcie istoty białej mózgu (LEUCOENCEPHALITIS)
4. Zażęcie istoty białej rdzenia kręgowego (LEUCOMYELITIS)

19.4.1 Zapalenie istoty szarej mózgu

Przykłady:

1. **PORAŻENIE POSTĘPUJĄCE (PARALYSIS PROGRESIVA)** - w kile III rzędowej:

Makroskopowo:

1. zanik zakrętów mózgu (gł. okolica czołowa)
2. wodogłowie
3. ziarniste zapalenie wyściółki komór
4. zwłóknienie opon miękkich

Mikroskopowo:

1. nacieki plazmocytozami wzdłuż naczyń
2. postaci pałeczkowate mikrogleju
3. ubytki komórek nerwowych
4. złogi żelaza w komórkach mikrogleju

2. OSTRE ZAPALENIE MÓZGU Z MARTWICĄ (POLIOENCEPHALITIS ACUTA NECROTICANS)

- najczęściej wywołane przez wirusa opryszczki
- obejmuje wybiórczo: zakręt obręczy, wyspę, płat skroniowy i zakręt prosty

Mikroskopowo:

- okołonaczyniowe nacieki z limfocytów i plazmocytów
- proliferacja mikrogleju
- martwica tkanki nerwowej
- śródmózgowe wtręty kwasochłonne (wirusy) w neurocytach i komórkach gleju

19.4.2 Zapalenie istoty szarej rdzenia kręgowego

Występuje w **OSTRYM ZAPALENIU ROGÓW PRZEDNICH RDZENIA KRĘGOWEGO (POLIOMYELITIS ANTERIOR ACUTA) = ch. Heinego i Medina**

Czynnik etiologiczny: wirusy picorna.

Droga zakażenia: przez krew z jelit lub wzdłuż nerwów od ubytków w błonie śluzowej (np. po usunięciu migdałków).

Patomechanizm:

Białko wirusa działa hamująco na zależną od DNA polimerazę RNA → rozpad rybosomów → uwolnienie enzymów litycznych → śmierć komórki. Uszkodzone komórki są fagocytowane.

Mikroskopowo:

- skąpe nacieki okołonaczyniowe
- we wczesnej fazie występują neutrofile

19.4.3 Zapalenie istoty białej mózgu

Najczęściej w przebiegu: ospy, odry, grypy, po szczepieniu przeciwko wścieklicznie, ospie, odrze.

Mechanizmy:

1. bezpośrednie oddziaływanie wirusów
2. aktywacja innych wirusów
3. mechanizm immunologiczny

Mikroskopowo:

1. poszerzenie żył
2. żyły otoczone mankietem demielinizacji
3. skąpe nacieki limfocytów
4. proliferacja komórek gleju w strefach demielinizacji

19.4.4 Zapalenie istoty szarej i białej mózgu

Przykład: podostre zapalenie mózgu typu van Bogaerta:

Czynnik etiologiczny: paramiksovirusy.

Wygląd:

- nacieki zapalne
- gliozja włóknista w korze, jądrach podkorowych i istocie białej
- ciała wtrętowe w istocie białej

20 Autoimmunizacja

Definicja: jest to powstawanie autoprzeciwciał i komórek przeciw antygenom tkanek i narządów (autoantygenom). Częstość występowania chorób autoimmunizacyjnych rośnie z wiekiem.

Przyczyny autoimmunizacji:

1. reakcje krzyżowe z antygenami drobnoustrojów (np. paciorkowce i m. sercowy)
2. tworzenie kompleksów własnych białek z lekami lub innymi związkami chemicznymi (np. piramidon i erytrocyty → niedokrwistość hemolityczna)
3. przedostanie się do krwi białek nie mających normalnie kontaktu z ukł. immunologicznym (np. białko soczewki, plemniki)
4. zależność od antygenów zgodności tkankowej (HLA)
5. mutacja genów regulujących wytwarzanie przeciwciał przez limfocyty B

6. niedobór limfocytów supresorowych T
7. infekcje wirusowe, bakteryjne - zmieniają charakter antygenowy komórki

Tolerancja immunologiczna - zdolność do niereagowania na dany antygen, przy zachowanej zdolności reagowania na inne. Powstaje po 2 m.ż., rozwija się podczas rozwoju płodowym (dlatego **każdy** antygen, który dostanie się do płodu będzie uznawany za własny).

Podział chorób autoagresyjnych:

1. Ograniczone - dotyczą poszczególnych komórek lub narządów
2. Układowe lub wieloukładowe

20.1 Ograniczone choroby autoagresyjne

20.1.1 Choroba Hashimoto = wole limfoidalne

- jest to przewlekłe zapalenie tarczycy o podłożu autoagresyjnym
- objawy: powiększenie i niedoczynność tarczycy
- obecne są przeciwciała przeciw:
  1. tyreoglobulinie (gł. IgG)
  2. antygenowi mikrosomalnemu
  3. lipoproteinom
  4. składnikom cytoplazmy
  5. składnikom koloidu
- przeciwciała indukują ADCC (odpowiedź komórkową zależną od przeciwciał)

Mikroskopowo:

- nacieki z limfocytów - w formie grudek chłonnych
- zatarcie struktury spowodowane przez nacieki i zniszczenie struktury przez przeciwciała

20.1.2 Choroba Gravesa-Basedova

Objawy: nadczynność tarczycy, wytrzeszcz gałek ocznych.

Mikroskopowo:

1. nacieki z limfocytów

Patomechanizm: powstają przeciwciała przeciw receptorowi dla TSH (IgG) → ↑ syntezy hormonów tarczycy.

Patomechanizm wytrzeszczu: gromadzenie się IC, włóknienie obrębie tkanek miękkich oczodołu → odczyn zapalny.

20.1.3 Choroba Addisona = cisawica

Jest to niewydolność nadnerczy (spowodowana przewlekłym zapaleniem o podłożu autoagresyjnym).

Mikroskopowo:

1. zatarcie struktury
2. nacieki z limfocytów
3. włóknienie

20.1.4 Niedokrwistość hemolityczna

Przyczyna: powstawanie przeciwciał przeciw erytrocytom.

20.1.5 Samoistna małopłytkowość krwotoczna

Przyczyna: powstawanie przeciwciał przeciw płytkom.

20.1.6 Anemia złośliwa

Przyczyna: powstawanie przeciwciał przeciw czynnikowi wewnętrznemu i komórkom okładzionowym żołądka. Prowadzi to do niedoboru witaminy B_{12} , ↓ wchłaniania żelaza → niedokrwistość megaloblastyczna.

20.1.7 Zespół Sjogrena = zespół suchości

Patomechanizm: powstawanie przeciwciał przeciw przewodom wyprowadzającym, naciek plazmocytów w śliniankach i gruczołach łzowych → ↓ wydzielanie śliny i łez → suchość spojówki, rogówki, w ustach, obrzmienie ślinianek.

Rodzaje przeciwciał:

1. przeciw przewodom wyprowadzającym
2. RF
3. PPJ

Mikroskopowo:

1. nacieki w śliniankach - limfocyty tworzą grudki chłonne
2. zatarcie struktury narządowej

20.1.8 Miastenia

Patomechanizm: powstawanie przeciwciał przeciw płytce nerwowo-mięśniowej. Przeciwciała reagują m.in. z grasicą (→ powiększenie, rozwój grasiczaka).

20.1.9 Zapalenia tarczycy

Podział:

1. Ziarniniakowe zapalenie tarczycy:
  - etiologia: nieznana
  - przebieg: podostry lub przewlekły
  - powiększenie gruczołu, zaburzenia hormonalne
  - proliferacja nabłonka → złuszczenie się nabłonka do światła pęcherzyków i zanik koloidu
  - naciek komórkowy
2. Inwazyjne włókniejące zapalenie tarczycy"
  - włóknienie gruczołu i tkanek otaczających
  - niszczenie tkanki tarczycy bez reakcji zapalnej
  - proces włóknienia obejmuje też ściany drobnych naczyń krwionośnych
3. Limfocytowe zapalenie tarczycy = choroba Hashimoto

20.2 Układowe choroby autoagresyjne

KOLAGENOZY - układowe choroby autoimmunizacyjne (najczęstsze) dotyczące tkanki łącznej. Charakteryzują się zmianami zapalno-zwyrodnieniowymi w tkance łącznej o przewlekłym przebiegu, powstającymi na skutek autoimmunizacji. W wyniku procesu zapalnego powstaje **MARTWICA WŁÓKNIKOWATA**.

20.2.1 Choroba reumatyczna

Definicja: są to zapalenia układowe tkanki łącznej określane jako choroby reumatyczno-parareumatyczne, których cechą charakterystyczną jest obecność zmian włóknikowych.

Przebieg: ostry, skłonność do nawrotów.

Czynnik etiologiczny: paciorkowce β -hemolizujące grupy A indukują powstawanie przeciwciał. Reagują one krzyżowo z autoantigenami: glikoproteinami tkanki łącznej i błonami komórkowymi kardiomiocytów i mięśni gładkich ściany naczyń.

Diagnostyka: poziom antystreptolizyny O (ASO), złożki IgG w tkankach.

Główne zmiany: w tkance łącznej serca, w stawach, ścięgnach, skórze, układzie oddechowym i naczyniowym.

W sercu zmiany w:

1. zastawkach
2. m. sercowym - zapalenie z tworzeniem guzków
3. worku osierdziowym - zapalenie włóknikowo-surowicznym

Cechą charakterystyczną są **GUZKI ASCHOFFA** - fazy powstawania:

1. **Faza WYSIĘKU** - wokół naczynia powstaje martwica włóknikowata (w wyniku reakcji antygen-przeciwciało-dopełniacz), której ogniska otoczone są przez neutrocyty, limfocyty, plazmocyty i histiocyty.

2. **Faza WYTWÓRCZA** - powstaje swoista ziarnina reumatyczna (Aschoffa i Tałajewa), składająca się z:
  1. pozostałości zmian włóknikowych
  2. histiocyty (kształt kostkowy, 1-3 jąder) = komórki Aschoffa
  3. fibroblasty - włóknienie obrzeży
3. **Faza ZWŁÓKNIENIA** - włóknienie guzka, powstanie blizny obejmującej tk. łączną i naczynia.
  - w zrębie m. sercowego
  - we wsierdziu - zmiany zastawkowe (kolejność: mitralna, aortalna, trójdzielna), pierścienie włókniste wszystkich zastawek (z pierścieni proces zapalny przesuwa się na płatki)
  - maziówka stawowa i tk. łączna okołostawowa
  - gardło w sąsiedztwie migdałków

W sąsiedztwie guzków są **MIOCYTY ANICZKOWA**.

Lokalizacja guzków:

1. m. sercowy
2. płatki zastawek
3. maziówki stawowe

Inne zmiany:

1. zapalenie wielostawowe (gł. duże stawy: kolanowy, biodrowy) - zapalenie błony maziowej, torebki, tkanki łącznej okołostawowej, podskórnej
2. guzki w tkance podskórnej
3. płasawica - zmiany w tkance łącznej mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych (u dzieci)
4. aorta - zmiany w przydanie (guzki Aschoffa) i błonie środkowej (włóknienie)

Objawy kliniczne:

1. ból w klatce piersiowej
2. zapalenie osierdzia i opłucnej

Zejście:

1. wyzdrowienie
2. wady serca

20.2.2 Reumatoidalne zapalenie stawów (RZS)

Definicja: zakażenie ogniskowe, które prowadzi do powstania IgG, której odcinek Fc nabiera cech antygeny - powstają przeciw niej przeciwciała (IgM, tzw. **czynniki reumatoidalne** = RF). Na terenie stawu dochodzi do powstania kompleksów immunologicznych, co powoduje powstanie martwicy włóknikowatej. Antygen powoduje również uczulenie limfocytów T, obecnych w błonie maziowej.

Jest to zapalenie wysiękowe, a następnie wytwórcze, błony maziowej drobnych stawów (gł. kończyn) prowadzące do zniszczenia części chrzęstnych i kostnych stawu.

Najwcześniej zajmowane są drobne stawy rąk i stóp.

Etiologia: nie znana.

Postacie:

1. o łagodnym przebiegu - ograniczona do kilku stawów
2. o szybkim rozwoju zmian - zajętych jest wiele stawów, następuje rozległe niszczenie stawów
3. powolny przebieg z remisjami → kalectwo

Przebieg:

1. Przewlekłe kosmówkowe zapalenie bł. maziowej:
  - pogrubiała błona maziowa - naciek z plazmocytów, neutrofilów i makrofagów w bł. maziowej, tworzenie grudek chłonnych
  - rozrost kosmków bł. maziowej - wpuklają się do jamy stawowej jak "wodorosty"
  - naciek: limfocyty, plazmocyty, ciała szkliste Russella
2. Reakcja antygeny z przeciwciałem → martwica włóknikowata błony maziowej, antygen aktywuje również limfocyty T, które są obecne w bł. maziowej:
  1. W wysięku stawowym - granulocyty, złączzone komórki, IC wolne i sfagocytowane przez makrofagi.
  2. Plazmocyty syntezują czynniki reumatoidalne (RF) - gł. IgM (powstają też inne klasy, ale IgM powstaje najwcześniej), o aktywności przeciwciał przeciwko fragmentowi Fc IgG.

3. RF wiążą się z IgG w maziówce → związanie dopełniacza → powstanie IC → aktywacja limfocytów T i makrofagów, rozplam komórek wyściółkowych maziówki (fagocytują one IC), rozpadają się i uwalniają enzymy lityczne.
  4. Makrofagi uwalniają enzymy proteolityczne - niszczenie elementów białkowych stawu, włókien kolagenowych torebki stawowej, chrząstki i kości.
3. Bujanie błony maziowej - pokrywa ona powierzchnię chrząstki:
1. rozplam błon maziowych fagocytujących IC → rozwija się ziarnina na powierzchniach stawowych (**ŁUSZCZKA**) - łuszczka włóknieje, chrząstka obumiera i zanika - powstaje więzozrost, staw traci ruchomość
  2. synowioocyty i granulocyty ulegają rozpadowi → uwolnienie enzymów lizosomalnych → uszkodzenie łuszczki i chrzątki
  3. w nasadach kości - nacieki zapalne w przestrzeniach międzybełeczkowych, rozwija się osteoliza → powstają torbiele rzekome (GEODY), osteoporoza przypadkowa.
  4. następuje zajęcie ścięgien i pochewek → zniekształcenie stawu.

Zmiany w narządach wewnętrznych:

1. naczynia: nacieki zapalne, martwica włóknikowata, pogrubienie ściany → zwężenie światła, skrzepliny
2. tkanka podskórna w okolicy stawów: powstają **GUZKI REUMATYCZNE** - twarde, niebolesne, średnica do 2 cm, występują także w płucach, sercu, ścięgnach. Mogą być mnogie.

Budowa:

1. martwica włóknikowata - centralnie
2. makrofagi o układzie palisadowym
3. fibroblasty

Część martwicza z czasem zanika, powstaje jama wypełniona tkanką łączną włóknistą.

Lokalizacja:

1. wyprostna powierzchnia przedramion i stawów łokciowych
  2. tylna powierzchnia czaszki
  3. ścięgna Achillesa
3. serce: śródmiąższowe zap. m. sercowego, zwłóknienie zastawek
  4. nerki: zapalenie śródmiąższowe
  5. wątroba: stłuszczenie, nacieki zapalne

RF mogą powstawać też u biorców przeszczepu, po przetoczeniu krwi, po przebytych zakażeniach, włókien nowotworach.

Diagnostyka:

1. obecność RF (gł. IgM, IgG) lub IC (RF-IgG)
2. przeciwciała przeciwjądrowe
3. ↓ [dopełniacza]
4. ↓ odczynów nadwrażliwości późnej (np. próba tuberkulinowa)

Powikłania:

1. skrobiawica (nerki, śledziona, wątroba)
2. unieruchomienie stawów

Inne postacie RZS:

1. zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa
2. łuszczycowe zapalenie stawów - zapalenie stawów połączone z łuszczycą
3. reumatoidalne zapalenie stawów u osób młodych (ch. Still'a)
4. zespół Reitera (zapalenie stawów, spojówek i cewki moczowej)

20.2.3 Toczeń rumieniowaty układowy (LED)

Definicja: przewlekła choroba z zapaleniami i zmianami zwyrodnieniowymi skóry, nerek, błon surowiczych, układu kostno-stawowego, układu nerwowego.

Charakterystyczne są zmiany skórne na twarzy: w kształcie motyla lub wielogniskowe wykwity.

Występowanie: częściej u kobiet i u rasy czarnej, wiek: 20-40 r.ż.

Etiologia: czynnik wirusowy lub brak limfocytów T supresorowych.

Antygen: składniki cytoplazmy jądra komórkowego.

Przeciwciała: przeciwciała przeciwjądrowe (PPJ, gł. IgG - anty-DNA, anty-RNA) przeciw:

1. nukleoproteinie
2. natywnemu DNA
3. zdenaturowanemu DNA
4. rozpuszczalnym antygenom jąder komórkowych

Niektóre PPJ wiążą dopełniacz (powstają IC) i krążą we krwi → choroba posurowicza.

Oprócz PPJ mogą powstawać przeciwciała przeciw erytrocytom, leukocytom i płytkom krwi oraz przeciwciała plazmatyczne o różnej swoistości (np. przeciwmitchondrialne).

Diagnostyka:

1. obecność PPJ

Zjawisko komórek LE - wykrywanie we krwi obwodowej fagocytów zawierających sfagocytowane masy jądrowe (chromatyna połączona z PPJ i dopełniaczem).

W tkankach są widoczna **ciała hematoksylinowe** = **ciałka LE** - wydalone z komórek złogi DNA (uszkodzone jądra).

Patomechanizm: związanie antygeny z przeciwciałem → związanie dopełniacza → powstaje kompleks immunologiczny (IC). Kompleksy odkładają się w nerkach, skórze, splocie naczyniówkowym komór mózgowych → zwyrodnienie włóknikowate wokół naczyń → w obrębie zmian włóknikowatych gromadzą się złogi Ig, DNA, dopełniacza, nacieki z limfocytów.

Występuje również ↓ liczby limfocytów T supresorowych → ↑ nadczynność limfocytów B oraz zmiany w grasicy: w mięszu powstają centra blastyczne i komórki plazmatyczne.

TOCZEŃ POLEKOWY - podobne objawy występujące po stosowaniu niektórych leków.

Zmiany:

1. nerki: zapalenie kłębszkowe każdego typu, szczególnie błoniaste (w którym obraz morfologiczny kłębuszków jest podobny do pętli drucianych). Złogi IC gromadzą się:

- pod śródbłonkiem
- w błonie podstawnej
- w mezangium

Następuje rozplem komórek mezangium. Mogą pojawić się ciała hematoksylinowe lub pyłek hematoksylinowy.

Zmiany obejmują większość kłębuszków, towarzyszy im powstawanie szklistych skrzeplin i martwica pętli naczyniowych.

Główną przyczyną śmierci w tej chorobie jest niewydolność nerek.

2. skóra niezmienionej: złogi IC - w LISZAJU KRAŻKOWYM są tylko w obrębie wykwitów skórnych
3. skóra: rumień twarzy o rysach motyla - twarz wygląda jak paszcza wilka
4. stawy: zapalenie włóknikowate, w 90% przypadków występuje wędrujące zapalenie stawów.
Obraz błony maziowej:
  1. włóknik na powierzchni
  2. martwica włóknikowata w obrębie błony
5. serce: ogniska zmian włóknikowatych w tkance podsięrdziowej, płatkach zastawek (**zapalenie Libmana i Sacksa** - brodawkowate zmiany po obu stronach zastawek) i pod nasierdziem
6. zapalenie surowiczo-włóknikowe lub włóknikowe w jamach surowicznych
7. mózg: ogniska martwicy lub wylewy
8. inne narządy: zapalenie małych tętnic, martwica włóknikowata nawartswia się cebulowato wokół naczyń (**śledziona pędzelkowa** - cebulowate złogi martwicy wokół naczyń śledziony)

Wykładnikami choroby są zmiany włóknikowate związane z małymi tętnicami i tętniczkami.

20.2.4 Twardzina (scleroderma)

Czynnik etiologiczny: nieznan.

Patomechanizm: nacieki z limfocytów T, makrofagów → limfokiny i monokiny pobudzają proliferację fibroblastów, niedobór kolagenazy → ↑ syntezy kolagenu i ↓ degradacji → włóknienie skóry właściwej i narządów (przełyk, serce, płuca, naczynia).

W istocie podstawnej tkanki łącznej wzrasta zawartość glikozaminoglikanów.

W przewodzie pokarmowym: zanik bł. mięśniowej, zastępowanie jej przez tkankę łączną włóknistą, utrata mikrokosmków. Zmiany w przełyku powodują utrudnione połykanie.

Objawy (CREST):

1. C - włóknienie skóry
2. R - napadowe niedokrwienie rąk (ch. Raynauda)
3. E - stwardnienie przełyku
4. S - włóknienie skóry palców (sclerodactylia)
5. T - ścieńczenie ścian i poszerzenie tętniczek (teleangiectasia)

Przeciwciała:

1. specyficzne przeciwciała SCL 70
2. przeciw błonie mięśniowej
3. przeciw lamininie
4. przeciw kolagenowi
5. RF
6. przeciwjądrowe = PPJ

Zmiany w naczyniach:

1. uszkodzenie śródbłonka
2. wielowarstwowa błona podstawna
3. gromadzenie się kolagenu w ścianie naczyń
4. rozplam śródbłonka
5. włóknienie tkanki okołonaczyniowej

Zmiany w nerkach:

1. zwężenia światła naczyń
2. zanik cewek
3. włóknienie miąższu
4. zmiany powolne - szklwienie kłębuszków
5. zmiany gwałtowane - martwica pętli naczyniowych

20.2.5 Guzkowe zapalenie tętnic

Etiologia: zakażenia:

1. bakteryjne (paciorkowce)
2. wirusowe (HBV, HCV)
3. leki

Lokalizacja: gł. w tętnicach mięśniowych, średnich. Najczęściej są to naczynia: nerek, serca, wątroby i przewodu pokarmowego.

Patomechanizm: uszkodzenie ściany naczyń związane jest z naciekami komórkowymi i IC.

Proces zaczyna się w bł. wewnętrznej i szerzy na zewnątrz. Najpierw nacieki komórkowy pojawia się w przyścianie, potem następuje włóknienie.

Przebieg: martwica włóknikowata w obrębie błony środkowej → nacieki z neutrocytów, eozynofili, makrofagów i limfocytów wokół martwicy → powstaje tzw. **mufka** → dalsze włóknienie.

Zmiany w nerkach:

1. zmiany w tętnicach
2. zmiany w kłębuszkach - rozplam mezangium, martwica pętli naczyniowych, szklwienie kłębuszków

Makroskopowo:

1. guzki w ścianach naczyń

Powikłania:

1. tętniak
2. skrzeplina → niedokrwienie, zawał

20.2.6 Mieszana choroba tkanki łącznej

Definicja: jest to połączenie twardziny, RZS oraz LED.

Cecha znamienna: występowanie PPJ typu ENA - przeciw rozpuszczalnym antygenom jąder komórkowych (przeciw **rybonukleoproteinie**).

20.2.7 Zapalenie skórno-mięśniowe

Antygen:

1. komórki nowotworowe

Makroskopowo:

1. objawy skórne: rumień

Mikroskopowo:

1. zmiany w mm. szkieletowych: ogniska czerwone lub żółte - martwica woskowa, wyrodnienie wodniczkowe, wapnienie, zmiany odcinkowe, miocytalne
2. nacieki zapalne między włóknami mięśniowymi: limfocyty, plazmocyty, makrofagi
3. nacieki wokół naczyń